

**VAN İLİNDE COVID-19 PANDEMİ SÜRESİNCE
HANEHALKI GIDA TÜKETİM
ALİŞKANLIKLARININ BELİRLENMESİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Şeima ÖZARSLANER
Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı
Doc. Dr. Nuray DEMİR
2023

(Her hakkı saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
TARIM POLİTİKASI VE YAYIM BİLİM DALI

**VAN İLİNDE COVID-19 PANDEMİ SÜRESİNCE HANEHALKI GIDA TÜKETİM
ALİŞKANLIKLARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

(A Research On The Determination Of Household Food Consumption Habits During
The Covid-19 Pandemic In The Center Of Van Povince)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeima ÖZARSLANER

Danışman: Doç. Dr. Nuray DEMİR

Erzurum
Nisan, 2023

TEZ KABUL ve ONAY TUTANAĞI

Şeima ÖZARSLANER tarafından hazırlanan “Van İlinde Covid-19 Pandemi Süresince Hanehalkı Gıda Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışması 28 / 04 / 2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Tarım Politikası ve Yayım Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Hediye KUMBASAROĞLU
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Danışman: Doç. Dr. Nuray DEMİR
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi: Nur ERTEK TOSUN
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
...../.../.... tarih ve.. .....
sayılı kararı

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Saltuk Buğrahan CEYHUN

Enstitü Müdürü

Aslı Islak imzalıdır

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildiriş, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Doç. Dr. Nuray DEMİR danışmanlığında sunulan “Van İlinde Covid-19 Pandemi Süresince Hanehalkı Gıda Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tez Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran(%)
Giriş	26	30
Kuramsal Temeller	17	30
Materyal ve Yöntem	27	35
Bulgular	1	20
Tartışma	2	20
Tezin Geneli	5	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
Şeima ÖZARSLANER	Doç. Dr. Nuray DEMİR
03.05.2023	03.05.2023
İmza: Aslı Islak İmzalıdır	İmza: Aslı Islak İmzalıdır

* Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun ....../....../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun ....../....../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tüm yüksek lisans eğitimim süresince beni yönlendiren ve bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi, birikim, tecrübeleri ile bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Nuray DEMİR’e, tez jürimde bulunan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Hediye KUMBASAROĞLU’na ve Dr. Öğr. Üyesi Nur ERTEK TOSUN’a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans tez hazırlık sürecimde, engin deneyimlerini benimle paylaşan kıymetli hocam Hakan KIRMIZIELMAOĞLU’na, gerekli anket verilerinin tamamlanmasında destek olan tüm aile üyelerime, desteğini esirgemeyen değerli arkadaşlarıma, anket çalışmasına katılan tüketicilere teşekkürü borç bilirim.

Yaşamımın her alanında olduğu gibi bu süreçte de her zaman yanımda olan, hiçbir koşulda desteğini esirgemeyen kıymetli babam Metin ÖZARSLANER’e ve sevgili annem Şadiye ÖZARSLANER ‘e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Şeima ÖZARSLANER

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VAN İLİNDE COVID-19 PANDEMİ SÜRESİNCE HANEHALKI GIDA TÜKETİM ALIŞKANLIKLARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Şeima ÖZARSLANER

Danışman: Doç. Dr. Nuray DEMİR

Amaç: Bu çalışmada, Van İli Merkez ilçelerde (Edremit, İpekyolu, Tuşba) yaşayan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince gıda tüketim alışkanlıklarında meydana gelen değişimin neler olduğunu incelenmiştir. Ayrıca tüketicilerin sosyal, ekonomik, demografik yapılarına göre Covid-19 pandemi süresince gıda tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın ana materyali Van İli Merkezinde yaşayan bireylerle yapılan anketlerden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Çalışmada, tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince gıda tüketim alışkanlıklarının değişim durumunu belirlemek amacıyla crosstab analizi, gıda tüketim değişim düzeylerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde ise SPSS programında CART analizi ve LİMDEP istatistik programı ile Probit Regresyon Modeli kullanılmıştır.

Bulgular: Yeşil kartlı ya da diğer güvence sistemine dahil olan, eğitim seviyesi ilköğretim, önlisans ve doktora ve evli olan erkek tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının arttığı, özel sigorta ve SGK'lı olup ortaokul mezunu ya da yüksek lisans yapmış olan ve geliri 1000-3000 ve 1000 üstü olan tüketicilerin ise Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarını artırmadıkları belirlenmiştir.

Sonuç: Ekonometrik analiz sonuçlarına göre; Covid-19 hastalığını geçirme durumu, pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücret miktarı, pandemi süresince öğün sayısı değişme durumu, pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değiştirme durumu, cinsiyet durumu, pandemi süresince kilo değişim durumu ve pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapma durumu değişkenleri istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Van İli, Gıda Tüketim Alışkanlıkları

Nisan 2023, 60 Sayfa

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

A RESEARCH ON THE DETERMINATION OF HOUSEHOLD FOOD CONSUMPTION HABITS DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CENTER OF VAN PROVINCE

Şeima ÖZARSLANER

Danışman: Doç. Dr. Nuray DEMİR

Purpose: The aim of this study is to examine the changes in the food consumption habits of consumers living in the central districts of Van (Edremit, İpekyolu, Tusba) during the Covid-19 pandemic. In addition, it is aimed to determine the food consumption habits of consumers during the Covid-19 pandemic according to their social, economic and demographic structures.

Method: The main material of the study consists of the data obtained from the questionnaires made with individuals living in the Van Province Center. In the study, crosstab analysis was used to determine the change in food consumption habits of consumers during the covid-19 pandemic, and CART analysis in SPSS program and LIMDEP statistical program and Binominal Probit Regression Model were used to determine the factors affecting food consumption change levels.

Findings: Male consumers who have a green card or other insurance system, whose education level is primary school, associate degree and doctorate, and who are married, have increased their expenditures for food products during the Covid-19 pandemic, have private insurance and SGK, have secondary school graduates or have completed a master's degree and have an income. It has been determined that consumers with 1000-3000 and above 1000 do not increase their expenditures for food products during the Covid-19 pandemic.

Results: According to the results of econometric analysis; Status of passing the Covid-19 disease, the amount paid per person for each meal eaten outside the home during the pandemic, the change in the number of meals during the pandemic, the change in the eating habits of stress and anxiety during the pandemic, the gender status, the weight change status during the pandemic and during the pandemic. The variables of stocking status in food products were found to be statistically significant.

Keywords: Covid-19, Van Province, Food Consumption Habits

April 2023, 60 Pages

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY TUTANAĞI	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
Dünya’da Covid-19 Süreci.....	1
Türkiye’de Covid-19 Süreci.....	2
Van İlinde Covid-19 Süreci	4
Araştırma Alanının Başlıca Coğrafi Özellikleri.....	5
Araştırmanın sınırlılıkları.....	5
Araştırmanın varsayımları.....	6
Çalışmanın kapsamı	6
Çalışmanın önemi	6
Çalışmanın amacı.....	6
KURAMSAL TEMELLER.....	8
MATERYAL ve METOT	11
Materyal	11
Metot	11
Örnekleme hacminin belirlenmesinde izlenen yöntem	11
Analizin yapılması	12
ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	15
Ekonometrik model.....	39
SONUÇ VE ÖNERİLER	41
KAYNAKLAR.....	43
ÖZGEÇMİŞ.....	47

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Dünya’da Covid-19 Vaka ve Ölüm Verileri.....	2
Tablo 2. Çalışma Kapsamını Oluşturan İlçelerdeki Anket Sayıları.....	12
Tablo 3. Ankete Katılan Tüketicilerin Yaş Gruplarına Göre Beslenme Alışkanlıkları Değişim Durumu	15
Tablo 4. Ankete Katılan Tüketicilerin Cinsiyet Gruplarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişimi	16
Tablo 5. Ankete Katılan Tüketicilerin Eğitim Seviyelerine Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	16
Tablo 6. Ankete Katılan Tüketicilerin Aylık Gelirlerine Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	17
Tablo 7. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Gıda Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	18
Tablo 8. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Giyim Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	18
Tablo 9. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Sağlık Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	19
Tablo 10. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Eğitim Harcama Grubuna Göre Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	20
Tablo 11. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Kira Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	20
Tablo 12. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Ev Dışı Gıda Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	21
Tablo 13. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Alkollü İçecek, Sigara, Tütün Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	22
Tablo 14. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Diğer Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	23
Tablo 15. Ankete Katılan Tüketicilerin Günlük Su Tüketim Miktarlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	23
Tablo 16. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Et Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	24

Tablo 17. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Süt Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	25
Tablo 18. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Sebze- Meyve Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	26
Tablo 19. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından İçecek-Su Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	26
Tablo 20. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Hazır Gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	27
Tablo 21. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Ev Dışı Gıda Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	28
Tablo 22. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Alkollü İçecek, Sigara, Tütün Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	29
Tablo 23. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Diğer Ürünler İçin (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	30
Tablo 24. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Hastalığı Geçirme Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	31
Tablo 25. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Gıda Ürünleri İçin Harcamalarının Artma Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	31
Tablo 26. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Her Öğün için kişi Başı Ödenen Ücret Ortalamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	32
Tablo 27. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Yemek Yeme Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu.....	33
Tablo 28. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ekmek İhtiyacını Karşılama Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Durumu Değişim Durumu	34

Tablo 29. Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Yemek Yemeyi Tercih Etmeme Durumlarına Göre Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu	35
Tablo 30. Probit Model Sonuçları.....	40

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Türkiye de Covid-19 vaka ve ölüm verileri	4
Şekil 2. Van İlinde Covid-19 vaka ve ölümleri.....	4
Şekil 3. Van ilinin coğrafi konumu ve idari bölünüşü	5
Şekil 4. Tüketicilerin Covid-19 hastalığı geçirme durumlarına göre CART modeli	36
Şekil 5. Tüketicilerin pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaların artma durumuna göre CART modeli.....	38

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
COVID-19:	Koronavirüs Hastalığı
WHO :	Dünya Sağlık Örgütü
TÜİK :	Türkiye İstatistik Kurumu
SGK:	Sosyal Güvenlik Kurumu

GİRİŞ

COVID-19, Çin'in Wuhan Eyaleti'nde 2019 Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri sonucu gelişen bir salgın virüs hastalığıdır (Russell, 2020). Kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını neredeyse dünyanın tamamını dramatik bir şekilde değiştirmiştir. Bireyler, işletmeler, endüstriler ve ülkeler için hayatın her alanında birçok yenileşme sürecine gidilmiştir (Paslıkılıç, 2021). Bu süreçlerin yaşanmasında salgının yayılmasını önlemek için alınan çeşitli önlemlerin etkisi büyüktür. Sokağa çıkma yasakları dahil olmak üzere COVID-19 enfeksiyonları, karantina önlemleri ve sosyal mesafe gibi önlemler salgının insani bir kriz olma sürecini hızlandırmıştır (Aydın ve Doğan, 2020). Alınan önlemlerin temel amacı kalabalık ortamların oluşmasını önleme, insanlar arasındaki etkileşimi ve hareketliliği azaltmaktır (Karakaya, 2022).

Covid-19 pandemi süreci insan yaşamında pek çok alanı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durumun, bireylerin günlük yaşantısındaki tüm düzeni ve alışkanlıklarını tamamen değiştirebileceği görülmüştür (Ammar et al, 2020).

Dünya'da Covid-19 Süreci

Covid-19. 2019 sonunda Çin'de ortaya çıkmıştır ve tüm dünyaya yayılmıştır. Covid-19 vaka ve ölüm verileri verilen Tablo 1'e göre, Covid-29 salgın hastalığı dünya genelinde 685.324.298 Covid-19 vaka sayısına, 6.840.278 ölüme sebep olmuştur. Toplam vaka sayısının büyük bir oranını oluşturan ABD'de Covid-19 hastalığına karşı zamanında önlem alınmadığından vaka sayısı 106.418.595'e ulaşmışken hastalığa bağlı ölüm sayısı ise 1.157.452 olmuştur. Covid-19 vaka sayısının 99.239.252 sini oluşturan hastalık merkezi Çin de ise ölüm sayısı 120.905 dir. Salgına karşı zamanında önlem almayarak vaka sayılarının artmasıyla birlikte kısıtlayıcı önlemler almaya başlayan ülkelerden olan İngiltere'de toplam vaka sayısı 24.330.379, Covid-19 hastalığına bağlı ölüm sayısı 212.083 olarak bildirilmiştir. Covid-19 pozitif vakalarını bildiren ilk ülkelerden Almanya ve Fransa da toplam vaka ve ölüm oranları birbirlerine oldukça yakındır. Fransa'da, Covid-19 vaka sayısı 39.867.463 iken bu hastalığa bağlı ölüm sayısı 165.916'ya ulaşmıştır. Almanya da ise toplam Covid-19 vaka sayısı 38.377.656 iken hastalığa bağlı ölüm sayısı 171.748 olmuştur. Salgına karşı önlem almada gecikmeyen ülkelerden olan Rusya, Covid-19 vaka sayısı 22.742.716 olurken ölüm sayısının 397.718 olduğu görülmektedir. Diğer ülkeler arasında daha geç pozitif Covid-19 vakasının

bildiren ülkelerden olan Türkiye de ise Covid-19 vaka sayısı 17.129.892 iken Covid-19 hastalığına bağlı ölüm sayısı ise 102.174 olmuştur.

Tablo 1. Dünya’da Covid-19 Vaka ve Ölüm Verileri (Anonim, 2023a)

Ülkeler	Vaka Sayısı	Ölüm Sayısı
ABD	106.418.595	1.157.452
Çin	99.239.252	120.905
Türkiye	17.129.892	102.174
Rusya	22.742.716	397.718
Almanya	38.377.656	171.748
Fransa	39.867.463	165.916
İngiltere	24.330.379	212.083
Diğer	645.456.527	4.512.282
Toplam	685.324.298	6.840.278

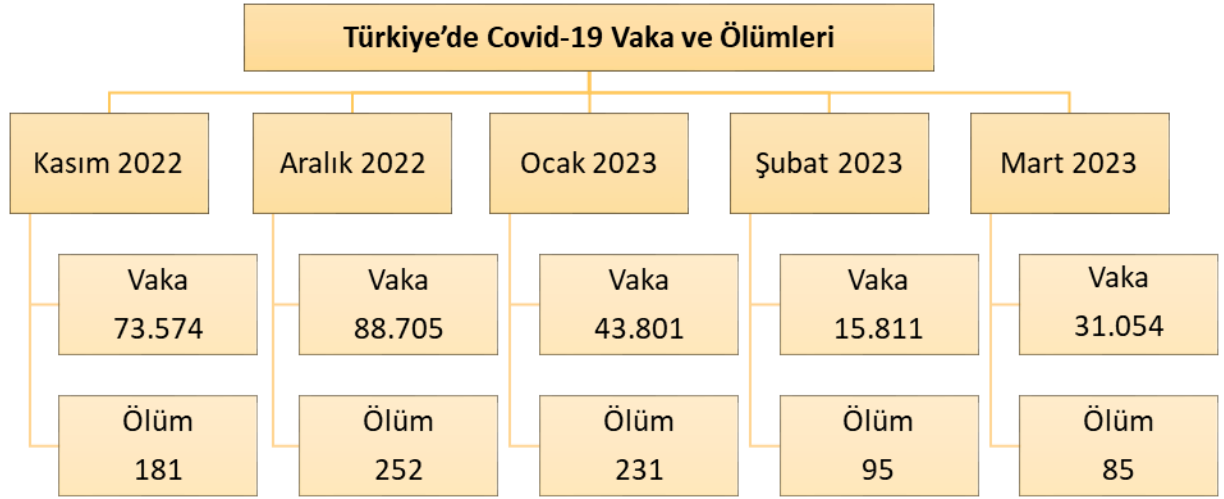
Pandemi ve kısıtlayıcı tedbirlere bağlı olarak, etkileşimi sınırlandırılmayan restoran, kafe, alışveriş merkezi, güzellik salonu, sinema, tiyatro, spor salonu, turizm ve konaklama işletmeleri gibi kültürel ve sanatsal faaliyetlere yönelik hizmet veren işletmeler, kısmen taşınmıştır veya kapatma kararı verilmiştir. Zorunlu karantina önlemleri ve salgının yayılmasını sınırlamak için alınan önlemler, sosyal ve ekonomik hareketliliğin en aza indirilmesine neden olmuştur (Saltekin, 2022). Hanehalkı, işletmelerin ihtiyaçlarının sağlanması için finans sektöründe bazı tedbirlerin alınmıştır. İşgücü piyasasını ayakta tutmak ve işyerinde istihdamı korumak amacıyla pandemi doğrultusunda ek önlemler alınmış, esnek ve uzaktan çalışma sistemine geçilmiştir (Şirin ve Özkan, 2020).

Türkiye’de Covid-19 Süreci

Covid-19 salgını, 11 Mart 2020’de Türkiye’de görülmüştür. ‘‘Covid-19 salgınının yayılmaya başlamasının ardından Sağlık Bakanlığı tarafından kriz ekibi olarak 10 Ocak 2020 tarihinde Operasyon Merkezi ve Bilim Kurulu kurulmuştur (Güreşçi, 2020). Pandeminin önüne geçebilmek amacı ile hızlı bir şekilde birçok önlem alınmıştır. Bu dönem içerisinde alınan önlemlere bakıldığı zaman, genellikle insanların birbiri ile olan temasını sınırlandırıp salgın yayılımının önüne geçilmesi amaçlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda yurtdışından dönen kişilere karantina uygulanması; sosyal mesafe, sokağa çıkma yasakları; seyahat kısıtlamaları, kreş, okul ve üniversitelerin belirli süre kapatılması; alışveriş merkezlerinin kapatılması, kapalı alanlara alanın büyüklüğüne göre belirlenen sayıda kişi alınması; restoran, eğlence mekanları, kuaför ve güzellik merkezlerinin kapatılması ve ülkeye giriş çıkışların kapatılması gibi birçok önlem alınmıştır ‘’(Anonim, 2021a).

“Mayıs 2020’de karantina önlemlerinin hafifletilerek devam edilmesine karar verilerek; Şehirlerarası seyahat kısıtlamalarının kaldırılması, iç hat uçuşların devam etmesine karar verilmiştir. Haziran 2020’de uluslararası uçuşlar tekrar başlayarak kontrollü bir şekilde seyahat edilmesine izin verilmiştir. Bu karar ile sınır kapıları da tekrar açılmıştır. Eylül 2020 tarihinde vaka sayılarının tekrar artış göstermesi ile birlikte tekrar kısıtlama önlemleri alınmıştır. Alınan kısıtlama önlemleri; halka açık alanlarda maske takma zorunluluğu, sokağa çıkma yasakları, işyerleri için kapatma veya sınırlı çalışma saatleri, okul öncesi okulların kapatılması ve toplantıların kısıtlanması yer almaktadır. Mart 2021 tarihinde ise bölgelerin risk grubuna göre ayrılarak kademeli olarak yeniden açılma uygulaması başlatılmıştır. Şehirlerin risk tablosuna göre sokağa çıkma yasaklarının kaldırılması ya da kafe ve restoranların belirlenen kişi sayısına göre tekrar açılması gibi kısıtlayıcı önlemler sonlandırılmıştır. Mart ayı sonlarında yaşanan vaka artışları ile tekrar kısıtlayıcı önlemler artırılmıştır. Mayıs ortasından Haziran 2021’e kadar aşamalı bir normalleşme süreci ilan edilerek. Mayıs ayında aşılama kampanyaları başlatılmıştır (Anonim, 2021a).”

Şekil 1’de Türkiye’de Covid-19 vaka sayıları ve Covid-19 hastalığına bağlı ölüm oranları verilmektedir. Türkiye’de aylar bazında Covid-19 vaka ve ölüm oranları incelendiğinde aylar itibariyle verilen oranlarda dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Kasım ayı Covid-19 vaka sayısı ve Covid-19 ölüm sayıları incelendiğinde, vaka sayısının 73.574 olduğu ve ölüm oranının ise 181 olduğu görülmektedir. Aralık ayı verileri incelendiğinde, Covid-19 vaka sayılarının 88.705 ve ölüm oranlarında 252 ile bir önceki aya göre artış olduğu görülmektedir. Vaka sayısının aralık ayına göre önemli oranda azaldığı ocak ayı covid-19 vaka sayısı 43.801 iken ölüm oranı 21’lik bir azalma ile 231 olarak verilmiştir. Şubat ayı Covid-19 vaka sayısında da bir önceki aya göre azalma durumunun devam ettiği görülmektedir. Şöyle ki vaka sayısı 15.811’e kadar düşerken ölüm oranı ise 95’e kadar düşmüştür. Mart ayı verileri incelendiğinde covid-19 vaka sayısının şubat ayına göre artarak 31.054 olduğu Covid-19 ölüm sayısının ise 85’e düştüğü görülmüştür.

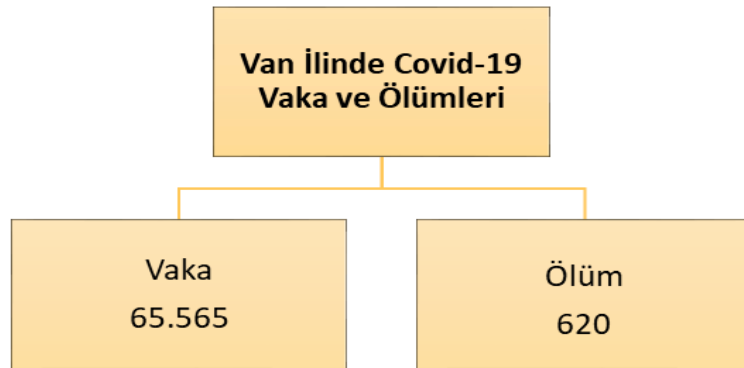

Şekil 1. Türkiye de Covid-19 vaka ve ölüm verileri (Anonim, 2023b)

Van İlinde Covid-19 Süreci

Covid-19 pandemi sürecinde, Türkiye’de vaka sayısı 17 milyona ulaşmıştır. Hastalık yayılımını azaltmak için ülke genelinde, toplu kullanım alanlarının kapatılması, eğitime ara verilmesi, sokağa çıkma yasakları gibi birçok alanda kısıtlamalara gidilmiştir. Bu kısıtlanmalara paralel önlemler alınan Van ilinde Covid-19 vaka sayısının 65.565 ve Covid-19 hastalığına bağlı ölümlerin ise 620 olduğu Şekil 2’de belirtilmiştir.

Van ili, Covid-19 pandemi süresince hastalık riskinin en yüksek olduğu iller arasında görülmüştür. Bu nedenle il içinde, ülke geneli alınan kısıtlama uygulamaları zorunlu bir şekilde uygulanmıştır. Artan vaka sayısı ile mücadele kapsamında yetkililer tarafından mobil ekipler, aşı olma stantları kurularak kırsal bölgelerde çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Sağlık çalışanları tarafından kent genelinde gayretli ve özverili çalışmalar yürütülerek aşı olma oranı artırılmıştır. Bununla birlikte ülke geneli aşamalı normalleşme sürecini takip eden ilde, vaka sayıları ciddi bir orana sahipken ölüm oranı minimum düzeyde kalmıştır.

Şekil 2. Van İlinde Covid-19 vaka ve ölümleri (Anonim, 2023c)

Araştırma Alanının Başlıca Coğrafi Özellikleri

Van dünya üzerinde 42 derece 40 dakika ve 44 derece 30 dakika Doğu boylamları ile 37 derece 43 dakika ve 39 derece 26 dakika Kuzey enlemleri arasındadır. Türkiye üzerinde ise Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Murat-Van Bölümündeki Van Gölü kapalı havzasındadır. Kuzeyden Ağrı ili Doğubayazıt Diyadin ve Hamur ilçeleri; batıdan Van Gölü ile Ağrı ilinin Patnos ilçesi Bitlis'in Adilcevaz Tatvan ve Hizan ilçeleri; güneyden Hakkâri'nin Yüksekova, Siirt'in Pervari, Şırnak'ın Beytüşşebap ilçeleri ile komşudur.

Van yüz ölçümü bakımından Türkiye'nin 6. büyük ilidir. Van Doğu Anadolu Bölgesinin volkanik dağlarla kaplı çukur kesiminde bulunan Van Gölü' nün doğu kıyısına 5 km uzaklıkta çok az meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Rakım yüksekliği yaklaşık 1725 m'dir. Türkiye' nin en büyük gölü olan Van Gölü yüksek dağların ortasında bir çöküntü durumundadır. Çevredeki yüksek dağlar Van ilinin sınırını oluşturur.

Şekil 3. Van ilinin coğrafi konumu ve idari bölünüşü (Anonim, 2023d)

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma Van ili Merkezinde bulunan İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçelerinde ikamet eden toplam 385 tüketici ile sınırlıdır. Çalışmanın sonuçları anket uygulanan kitleden elde edilen verilerle sınırlıdır. Çalışma sonuçları kullanılan ikincil verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın varsayımları

Seçilen çalışma grubu, araştırma evrenini temsil ettiği düşünülmüştür. Araştırma yöntem ve yöntemlerinin amaca uygun olduğu varsayılmıştır. Çalışma ölçeği araştırma için uygundur. Araştırmada yer verilen tüketicilerin yapılan yüz yüze görüşmelerde soruları doğru bir şekilde anladıkları ve buna istinaden cevap verdikleri düşünülmüştür. Çalışmaya katılan tüketicilerinin, çalışmanın önem ve ciddiyetini anlayıp kavrayarak soruları cevapladıkları varsayılmıştır. Katılımcıların yapılan açıklamalara uydukları varsayılmıştır.

Çalışmanın kapsamı

Çalışmanın birinci kısmında çalışmanın kapsamı ve amacını içeren giriş (Dünyada Covid-19 süreci, Türkiye’de Covid-19 süreci, Van ilinde Covid-19 süreci), ikinci kısmında kaynak özetleri, üçüncü kısımda verilerin ne şekilde temin edildiğini ve analizlerin hangi yöntemlerle yapıldığını gösteren materyal ve yöntem kısımları, dördüncü kısmında yapılan anket çalışmalarına ilişkin araştırma bulguları ve tartışma yer almaktadır. Son kısımda ise çalışmanın sonuçlarını özetleyen ve gelecek çalışmalar için önerilerin sunulduğu sonuç ve öneriler kısmı bulunmaktadır.

Çalışmanın önemi

Covid-19 pandemi döneminde tüketici davranışlarında zorunlu olarak birçok değişikliğe gidilmiştir (Baltacı ve ark. 2020). Pandemi sürecinde yaşadığımız Covid-19 salgını ve bu salgın sonucunda karşılaşılan kısıtlamalar bireyleri hem sosyal hem de bireysel yaşantılarında alışageldikleri tüketim tercihlerini değiştirmeye mecbur bırakmıştır. Bu tercihler bireyleri satın alma aşamasında farklı ürün tercih etmeye ve bu ürünlerin tüketim kültürlerini yeni hayat koşullarına uyarlamaya yönlendirmiştir (Karakaş, 2021) Tüm bu parametreler gözetildiğinde gıda tüketim alışkanlıklarının da bu doğrultuda incelenmesinin ne denli önemli olduğu aşikardır. Konu ile ilgili yapılan literatür çalışmasında, pandemi döneminde tüketici davranışlarında meydana gelen değişiklere yönelik çalışmaların il bazlı değerlendirilmelerinin sınırlı olduğu görülmüştür. Çalışmanın Van ili bazında yapılarak literatürdeki boşluğu dolduracağı, konu ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak sağlayacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın amacı

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgın süreci hayatın birçok alanında değişikliklere sebep olmuştur. Bu alanlardan biri olan gıda endüstrisinde kısıtlama ve karantina gibi olağanüstü durumların etkisiyle kısa sürede değişiklikler görülmüştür (Çulfa ve ark. 2021).

Çalışmada, Covid-19 salgını sonucunda en çok etkilenen sektörlerin başında gelen gıda sektöründe önemli bir yeri olan hazır gıdaların tüketiminde, hastalık sürecinde beslenme alışkanlıklarında görülen değişiklerin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, 2019 yılında meydana gelen Covid-19 pandemi süresince Van ili merkez ilçelerinde, hane halkı gıda tüketim alışkanlıklarında meydana gelen değişim üzerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır.

KURAMSAL TEMELLER

Özlem (2020), Bu derleme çalışmasında Covid-19 pandemi döneminde yeme alışkanlıklarının değişimini araştırmıştır. Araştırma sonucunda Covid-19 karantinasının beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri topluluktan topluluğa farklılık gösterdiğini, karantinanın yeme alışkanlıkları üzerinde pozitif ve negatif etkileri olduğunu, ev yemeklerine dönüş yapıp hazır yemek tüketimi azaltılırken karantina ve strese bağlı olarak yeme sıklığı artırılmıştır.

Dilber ve ark (2020), Bu çalışmalarında Karaman il merkezinde gerçekleştirilen çevrimiçi alan araştırmasıyla Covid-19 salgınının bireylerin beslenme alışkanlıkların da meydana getirdiği değişiklikler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda pandemi sürecinde (2 ay) katılımcıların kilolarının ve öğün sayılarının arttığı, hamur işi gıdaları daha fazla tükettikleri, gıda harcamalarının artmasıyla ekonomik olarak etkilendikleri, evde kalma süresinin kronik hastalıkları tetiklediği, erkek katılımcılarının sağlıklarının olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Gürel (2020), Bu çalışmasında, Covid-19 salgın sürecinde televizyon ve sosyal medyada yer alan gıda reklamlarının sağlık eğitimi alan öğrencilerin tüketici davranışlarına etkilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu süreçte, öğrencilerin toplam besin alımları ile birlikte sağlıksız atıştırmalıkların tüketimlerinde önemli artışlar olduğunu saptamıştır.

Eftimow ve ark. (2020), Bu çalışmalarında, DietHub'ı uygulayarak – AI tabanlı bir yöntem ile COVID-19 pandemisinin gıda tüketim kalıplarına etkisini analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre yemek kalıplarında değişiklikler olduğu görmüşlerdir. Bunun insan ve çevre sağlığı ile küresel ekonomi ile ilgili sonuçları (olumlu ve olumsuz) olabilir. Yemek kalıplarının karantina süresi boyunca sabit kalması ve büyük olasılıkla pandemiden kaynaklanan değişiklikler nedeniyle karantinadan sonraki yemek kalıplarının öncekilere kıyasla değişmesi (farklı türde yiyecekler üretilecek ve tüketilecek) beklenebildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Ranjan ve ark. (2020), Bu çalışmalarında, COVID-19 pandemi süresince insanların günlük davranışlarındaki farklılaşmaları araştırmak için 103 tüketiciyle konuyla ilgili anket çalışması yapmıştır. Elde ettiği sonuçlara göre tüketicilerin çoğunun günlük beslenmelerinde besin değeri yüksek sağlıklı ürünler tükettiklerini diğer taraftan katılımcıların yaklaşık %20'sinin sağlıksız ürün tüketiminde artış görülmüştür.

Baran (2021), Bu çalışmasında, COVID-19 korkusunu, yaş, cinsiyet, kronik hastalık durumuna, COVID-19 hastası olanlarda ve pandeminin ilk aylarına göre farklılıklar olduğunu saptamıştır.

Çulfa ve ark. (2021), tarafından yapılan derleme makale çalışmalarında fazla kilo alımının oluşturduğu tehlikeli durumların Covid-19 pandemi sürecinde nasıl seyredeceğini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Covid-19 pandemi süreciyle değişen hayat seyrinin beslenme alışkanlıkları da değiştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Görür (2021), Bu çalışmasında Covid-19 salgınının Türkiye'deki akademisyenlerin ve üniversite öğrencilerinin gıda güvenliği bilgileri, hijyen uygulamaları ve yeme alışkanlıkları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda hastalığın yayılmasını ve hastalanmayı önlemek için hem akademisyenlerin hem de üniversite öğrencilerinin Covid-19 sırasında gıda güvenliği konusunda daha dikkatli davrandıklarını gözlemlemiştir.

Karakaş (2021), Bu çalışmasında Covid-19 salgını öncesi ve sonrasında kahve tüketim alışkanlıklarının güdusel tercihlerini incelemiştir. Katılımcıların pandemi öncesinde ve esnasında en çok önem verdikleri öğüne ilişkin bulgular incelendiğinde her iki dönemde de en çok önem verilen öğünün sabah kahvaltısı olduğu, en çok kahve tüketilen zaman diliminin öğle olduğu, kahve ve sağlık arasındaki ilişkiyi ele alarak kahvenin sağlıklı olduğunu düşünenlerin çoğunlukta iken (%65.46) sağlıksız olduğunu düşünenlerin (%14.38) daha az olduğunu tespit etmiştir.

Murphy ve ark. (2021), Bu çalışmalarında, üç kıtadan (İrlanda Adası, Büyük Britanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Yeni Zelanda) 2360 yetişkinden oluşan bir örneklem ile kesitsel bir çevrimiçi anket çalışmasıyla katılımcıların COVID-19 pandemi sürecinde yemek pişirme ve yemek uygulamaları, diyet kalitesi ve COVID-19 gıda ile ilgili uygulamaları ile ilgili sorular sorarak tüketicilerin gıda uygulamalarında bölgeler içinde ve bölgeler arasındaki değişiklikler araştırılmıştır. ABD'de bulunan daha az pişirme uygulamasındaki değişiklik ile toplu satın alma gibi gıda sistemi üzerinde ek baskı oluşturabilecek gıda uygulamaları tüm bölgelerde görülmüştür. Bunu önlemek için, önceden planlama da dahil olmak üzere örgütsel gıda uygulamaları gerekli görülmüştür. Pişirme ile ilgili olumlu uygulamalarda, meyve sebze alımında ve doymuş yağ alımında artışlar görülmüştür. Bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıkları üzerindeki ek baskının önlenmesi için dengeli beslenmenin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Uzdil ve ark. (2021), Bu çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin pandemi sırasında beslenme durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin Covid-19 süresince kalori değeri yüksek ve tatlı besin tüketimini değiştirdikleri, öğrencilerin çoğunun marul-ıspanak (%51,10'u), elma (%59,60) ve sıcak içecek (%54,80)

tüketimini arttırdığı, pandemi öncesine göre sabah öğünlerini daha az, öğle öğününü daha çok erteledikleri, çoğunun paketli ürünleri temizledikleri (%78,50) ve tüketim ihtiyaçlarının büyük bir kısmının (%95,20) marketten yaptıkları görülen değişiklikleri oluşturmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Materyal

Bu araştırmanın birincil verilerini Van iline ait Edremit, İpekyolu ve Tuşba merkez ilçelerinde tüketicilerle yüz yüze yapılan 385 anket çalışması oluşturmaktadır. Uygulanan anketlere ek veri kaynağı olarak; ilgili literatür çalışmaları, TÜİK, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve konuyla ilgisi bulunan diğer kurum ve kuruluşlardan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bunun yanında konu ile ilgili resmi internet sitelerinden de yararlanılmıştır.

Metot

Örnekleme hacminin belirlenmesinde izlenen yöntem

Ana kitleyi temsil etme gücüne sahip örnek büyüklüğünü tespit ederken oransal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre, N büyüklüğündeki sonlu bir ana kitle için belli bir özelliği taşıyanların bilinen veya tahmin edilen oranına (p) göre örnek hacmi formülü aşağıda belirtilmiştir (Newbold, 1995).

$$n = \frac{N * p * q}{(N-1) * \sigma^2 p + p * q} = \frac{1149342 * 0.5 * 0.5}{(1149342-1) * 0.00065 * 0.5} = 385$$
$$\sigma^2 p = \left(\frac{\tau}{Z_{\alpha/2}} \right)^2 = \left(\frac{0.05}{1.96} \right)^2 = 0.00065$$

Yukarıda görülen oransal hesaplama formülünde

N: Popülasyondaki birey sayısını,

$\sigma^2 p$: Oranın varyansını,

τ : Hata payını,

$Z_{\alpha/2}$: Z cetvel değerini,

p: Pandemi sürecindeki hane halkının gıda tüketim alışkanlığındaki değişme olasılığını göstermektedir.

Çalışmada %95 güven aralığında %5 hata payı ile çalışıldığında (z=1.96) yapılacak anket sayısı 385 olarak belirlenmiştir. Van ili merkez ilçelerini oluşturan Edremit, İpekyolu

ve Tuşba ilçelerinde yapılacak çalışmada homojen anket dağılımının gerçekleşebilmesi için anket dağılımı, merkez ilçelerin nüfus yoğunlukları esas alınarak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Kapsamını Oluşturan İlçelerdeki Anket Sayıları (Anonim,2023e)

Merkez ilçeler	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı	Yapılacak Anket Sayısı
Edremit	128.557	%21	80
İpekyolu	334.470	%53	205
Tuşba	162.153	%26	100
Toplam	625.180	%100	385

Analizin yapılması

Çalışmada anket yolu ile elde edilen veriler, SPSS paket programı vasıtasıyla tüketicilere ait özelliklerin belirlenmesi için crosstab analizlerinde ve Covid-19 hastalığına yakalanan ve pandemi süresince gıda harcamaları artan kişilere ait özelliklerin belirlenmesine yönelik uygulanan karar ağaçları içerisinde yer alan CART modellerinin tahmininde kullanılmıştır. Ayrıca elde edilen veriler çalışmanın amacına yönelik olarak tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim üzerinde etkili olan faktörleri tespit etmek için LİMDEP istatistik programı ile Probit Modeli analizinde kullanılmıştır. Araştırmada Bağımlı Değişken; 1 =Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişen tüketiciler, 0 = Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişmeyen tüketiciler iki kategoriye ayrılmıştır. Bağımlı değişkenin sınırlı oluşu probit modelinin kullanımını cazip kılmıştır. Böylece basit bir regresyon modeli (OLS), bağımlı değişkenin iki kategorisi arasında eşit farklılıklar varsayacağından objektif sonuçlar vermemektedir. Bağımlı değişkenin doğal bir şekilde olması, multinominal logit modelinin kullanılması akabinde taraflı sonuçlar vermektedir. Bundan dolayı bu şekilde olan kategorilerde doğal sınırlamanın olması ve bağımlı değişkenin kesikli kategoriler şeklinde olması probit modelini gerektirmektedir (Mohamed and Abdel-Aty, 2001).

Model şu şekilde ifade edilebilir.

$$y^* = bx + \varepsilon \quad \varepsilon \sim N [0,1]$$

$$y = 0 \text{ eğer } y^* \leq 0,$$

$$y = 1 \text{ eğer } 0 < y^* \leq \mu_1,$$

Böylece y^* bağımlı değişkeni gözlenmeyen, model içinde ise μ_j 'ler, beraber tahmin edilen β ve alt ve üst sınırları gösteren eşik değeri, y , normal dağılımı gösteren ise hata terimi ε

ve desteklemelerden faydalanma durumu olasılığını belirten ve gözlenebilen bağımlı değişken durumunu göstermektedir (Gujarati 2005; Greene 2008).

$$\text{Prob}(y = 0) = \Phi(-\beta'x),$$

$$\text{Prob}(y = 1) = \Phi(\mu_1 - \beta'x) - \Phi(-\beta'x),$$

Bütün olasılıkların pozitif yönde olmasını sağlamak için, μ değerlerinin $0 < \mu_1 < \mu_2 < \dots < \mu_j$ durumunda olması gerekmektedir. Kümülatif normal dağılımı şu şekilde Φ gösterilmektedir. Tahmini modelin fonksiyonel formu aşağıdaki gibidir.

$$Y = f(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_8, X_9, X_{10}, X_{11}, X_{12})$$

Y: Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişim durumu (Hayır:0, Evet:1)

X₁: Ankete katılan kişinin yaşı

X₂: Cinsiyet (Kadın :1, Erkek:2)

X₃: Eğitim seviyesi (İlkokul:1, Ortaöğretim:2, Lise:3, Önlisans:4, Lisans:5, Yüksek Lisans:5, Diğer: 7)

X₄: Hanehalkı sayısı

X₅: Aylık gelir

X₆: Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcama artma durumu (Evet:1, Hayır:0)

X₇: Covid-19 hastalığı geçirme durumu (Evet:1, Hayır:0)

X₈: Covid-19 pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücret

X₉: Covid-19 pandemi süresince öğün sayısı değişim durumu (Evet:1, Hayır:0)

X₁₀: Covid-19 pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değiştirme durumu (Evet:1, Hayır:0)

X₁₁: Covid-19 pandemi süresince kilo değişim durumu (Azaldı:1, Değişmedi:2, Arttı:3,)

X₁₂: Covid-19 pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapma durumu (Evet:1, Hayır:0)

Ayrıca çalışmada Covid-19 hastalığına yakalanan kişiler ve pandemi süresince gıda harcamaları artan kişilere ait özelliklerin belirlenmesinde CART modelleri kullanılmıştır. CART modeli, sürekli veya kategorik değişkenlerin kullanımında regresyon ve sınıflama problemini çözmede bağımlı değişkenin entegrasyonunu açıklayan bir çıkarım yöntemidir (Albayrak ve Yılmaz 2009).

Bağımsız değişkenler kullanılarak varyansları minimal halde kullanıp elde edilen verilerden homojen yapıdaki alt gruplar oluşmuştur (Zheng *et al.* 2009). Bağımlı değişkenler başlandığı an itibariyle sağ ve sol gruplar şeklinde alt gruplara bölünür. Bu bölünme neticesinde

meydana gelen gruplar terminal nod diye adlandırılır (Yohannes and Hoddinott 1999). ‘‘CART analizi avantajları şunlardır:

1. Regrasyon ağacında varsayımlarda zorunluluğun olmaması durumunda parametrik olmayan yöntem sonucunu göstermektedir.
2. Bağımlı değişkeni hem kategorik hem sürekli hem de sıralı olabilir.
3. Regrasyon ağaçları bağımsız değişkenlerde meydana gelen değişime karşın değişmeden aynı şekilde kalırlar.
4. CART modelinin gücünü arttırmak için bağımlı değişkeni en iyi biçimde açıklarken bağımsız değişkenler arasında etkisi olmayanı yok sayarak modelin gücünü daha da artırılabilir.
5. Veri setinde kompleks ve interaksiyonlar saptanır, sonuçlar interaksiyonlar grafiğı ile sonuçlar üzerinde daha kolay bulgular çıkarılabilir.
6. CART modeli bağımlı değişkenler ve bağımsız değişkenlerde ortaya çıkan eksiklikleri giderme konusunda iyi bir potansiyele sahiptir (Türe vd 2008).’’

ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Tablo 3’de anket yapılan tüketicilerin yaş grupları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler yaşları bakımından incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %49.4’ünün 31-50 yaş grubunda olduğu, bunu sırasıyla %40.0 ile 18-30 yaş grubu, %9.4 ile 51-70 yaş grubu ve %1.3 ile 71< yaş grubunun izlediği görülmektedir. Aynı sıralamayı takiben tüketicilerin beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişime göre en fazla payı %29.6 ile 31-50 yaş aralığı en az payı ise %0.5 ile 71-< yaş aralığı almıştır. Böylece yaş aralıklarına göre pandemi süresince beslenme alışkanlığının değişme durumu da farklılık göstermektedir. Yapılan bir araştırmada da beslenme alışkanlıklarının yaş gruplarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Baran, 2021).

Tablo 3. Ankete Katılan Tüketicilerin Yaş Gruplarına Göre Beslenme Alışkanlıkları Değişim Durumu

Yaş	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
18-30	56	14,5	98	25,5	154	40,0
31-50	76	19,7	114	29,6	190	49,4
51-70	9	2,3	27	7,0	36	9,4
71-<	3	0,8	2	0,5	5	1,3
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 4’de anket yapılan tüketicilerin cinsiyetleri ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler cinsiyetleri bakımından incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %50.4’ünün kadın olduğu, %49.6 sının ise erkek görülmektedir. Kadın katılımcıların %26.5’i Covid-19 süresince beslenme alışkanlığını değiştirirken, %23.9’u Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığını değiştirmemiştir. Erkek katılımcıların %36.1’i Covid-19 süresince beslenme alışkanlığını değiştirirken, %13.5’i Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığını değiştirmemiştir. Bu oranlar dikkate alındığında erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha fazla beslenme alışkanlıklarını değiştirdiği görülmektedir. Aynı şekilde satın alma ve tüketim sürecinde karar verme aşamalarındaki değişim üzerine yapılan bir araştırma, kadın tüketicilerin sayıca daha az olması ulaşılan sonuç bakımından uyumludur (Hacılioğlu, 2021).

Tablo 4. Ankete Katılan Tüketicilerin Cinsiyet Gruplarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişimi

Cinsiyet	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Erkek	52	13,5	140	36,1	191	49,6
Kadın	92	23,9	101	26,5	194	50,4
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 5’de anket yapılan tüketicilerin eğitim durumları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler eğitim durumları bakımından incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %36.4’ünün lisans mezunu, %24.4’ünün lise mezunu olduğu, %10.9’unun yüksek lisans mezunu olduğu, %9.6’sının ön lisans mezunu olduğu, %8.8’inin ilkokul mezunu olduğu, %7.0’ının ortaokul mezunu olduğu, %2.9’unun diğer mezuniyet durumlarına sahip olduğu görülmektedir. Eğitim durumları göre Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim incelendiğinde, en fazla orana sahip grubun %23.4 ile lisans mezunu tüketiciler olduğu, diğer taraftan Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığını en az değişen grubun %0.5 ile diğer eğitim seviyesine sahip tüketiciler olduğu görülmüştür. Bu oranlar dikkate alındığında tüketicilerin beslenme alışkanlıklarını değiştirme davranışlarında eğitim seviyesinin etkili olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesinin tüketici davranışlarını etkileyen temel faktörlerden olması ulaşılan sonucu güçlendirmektedir (Tüzel, 2019).

Tablo 5. Ankete Katılan Tüketicilerin Eğitim Seviyelerine Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Eğitim seviyesi	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlkokul	7	1,8	27	7,0	34	8,8
Ortaokul	15	3,9	12	3,1	27	7,0
Lise	37	9,6	57	14,8	94	24,4
Ön lisans	14	3,6	23	6,0	37	9,6
Lisans	50	13,0	90	23,4	140	36,4
Y. lisans	19	4,9	23	6,0	42	10,9
Diğer	2	0,5	9	2,3	11	2,9
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 6’da anket yapılan tüketicilerin aylık gelirleri ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık gelirlerine göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %36.1’inin aylık gelirinin

10001 tl ve üzeri olduğu bunu takiben, %26.2'sinin 5001-10000 TL olduğu, %25.2'sinin 0 TL olduğu, %9.1'inin 3001-5000 TL olduğu, %3.4'ünün 1000-3000 TL olduğu görülmektedir. Aylık gelirlerine göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %21.6 ile 10001 ve üzeri gelire sahip tüketiciler olurken beslenme alışkanlığı değişmeyen grup %1.0 oranıyla 1000-3000 TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Ekonomik seviyedeki artışın beslenme alışkanlığı üzerine etkisi çalışmasıyla benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar sonucumuzu desteklenmektedir (Dilber ve ark, 2020).

Tablo 6. Ankete Katılan Tüketicilerin Aylık Gelirlerine Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Aylık gelir (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	28	7,3	69	17,9	97	25,2
1000-3000	4	1,0	9	2,3	13	3,4
3001-5000	13	3,4	22	5,7	35	9,1
5001-10000	43	11,2	58	15,1	101	26,2
10001 ve üzeri	56	14,5	83	21,6	139	36,1
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 7’de anket yapılan tüketicilerin aylık gıda harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık gıda harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %51.7’sinin aylık gıda harcaması 3001 TL ve üzeri olduğu bunu takiben, %40.8’inin aylık gıda harcaması 1001-3000 TL olduğu, %6.8’sinin aylık gıda harcaması 501-1000 TL olduğu, %0.8’inin aylık gıda harcaması 3001-5000 TL olduğu, %0.8’inin aylık gıda harcaması 100-500 TL olduğu görülmektedir. Aylık gıda harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %35.6 ile 3001-< ve üzeri gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %0.8 ile 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık gıda harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana ise %17.1 ile aylık 1001-3000 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana %0.8 ile 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Yapılan önceki çalışmalarla desteklendiği gibi aylık gıda harcamaları yüksek olan tüketicilerin değişime etkisinden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aytop ve ark, 2021).

Tablo 7. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Gıda Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Gıda harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
100-500	3	0,8	0	0,0	3	0,8
501-1000	13	3,4	13	3,4	26	6,8
1001-3000	66	17,1	91	23,6	157	40,8
3001-<	62	16,1	137	35,6	199	51,7
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 8’de anket yapılan tüketicilerin aylık giyim harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık giyim harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %35.8’inin aylık giyim harcaması 1001-3000 TL ve üzeri olduğu bunu takiben, %33.0’ının aylık giyim harcaması 501-1000 TL olduğu, %24.4’ünün aylık giyim harcaması 100-500 TL olduğu, %3.9’unun aylık giyim harcaması 0 TL olduğu, %2.9’unun aylık giyim harcaması 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık giyim harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %22.3 ile aylık 1001-3000 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %1.6 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık giyim harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %14.0 ile aylık 501-1000 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %1.3 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Covid-19 pandemi süresince giyim için harcamalarının 3000-< TL olan tüketicilerin 2,9 ile en düşük grup olması ilgili çalışmaların Covid-19 pandemi süresince giyim alışverişlerinde azalmalar olması sonucu ile aynı doğrultudadır (Kaymaz, 2021).

Tablo 8. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Giyim Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Giyim harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	7	1,8	8	2,1	15	3,9
100-500	26	6,8	68	17,7	94	24,4
501-1000	54	14,0	73	19,0	127	33,0
1001-3000	52	13,5	86	22,3	138	35,8
3001-<	5	1,3	6	1,6	11	2,9
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 9’da anket yapılan tüketicilerin aylık sağlık harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık sağlık harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %42.9’unun aylık sağlık harcaması 100-500 TL ve üzeri olduğu bunu takiben, %24.7’sinin aylık sağlık harcaması 0 TL olduğu. %20.8’inin aylık sağlık harcaması 501-1000 TL olduğu, %10.9’unun aylık sağlık harcaması 1000-3000 TL olduğu, %0.8’inin aylık sağlık harcaması 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık sağlık harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %27.3 ile aylık 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %0.3 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık sağlık harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %15.6 ile aylık 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %0.5 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Tabloya göre 3001-< TL sağlık harcamasına sahip tüketici sayısı en az iken konu üzerine yapılan benzer çalışmalarda sağlık harcamalarının Covid-19 pandemi süresince arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Sarıyıldız ve ark, 2021)

Tablo 9. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Sağlık Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Sağlık harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	40	10,4	55	14,3	95	24,7
100-500	60	15,6	105	27,3	165	42,9
501-1000	30	7,8	50	13,0	80	20,8
1001-3000	12	3,1	30	7,8	42	10,9
3001-<	2	0,5	1	0,3	3	0,8
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 10’da anket yapılan tüketicilerin aylık eğitim harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık eğitim harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %31.7’sinin aylık eğitim harcaması 0 TL olduğu bunu takiben, %22.9’unun aylık eğitim harcaması 1001-3000 TL olduğu, %21.1’inin aylık eğitim harcaması 100-500 TL olduğu, %15.3’ünün aylık eğitim harcaması 501-1000 TL olduğu, %9.1’inin aylık eğitim harcaması 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık eğitim harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %20.5 ile aylık 0 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %5.5 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık eğitim harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar

incelendiğinde en fazla orana %11.2 ile aylık 0 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %3.6 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Tüketicilerin eğitim harcamalarının da farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılan önceki çalışmalar ile elde edilen sonuçlar benzerdir (Erişen ve ark, 2020).

Tablo 10. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Eğitim Harcama Grubuna Göre Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Eğitim harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	43	11,2	79	20,5	122	31,7
100-500	38	9,9	43	11,2	81	21,1
501-1000	19	4,9	40	10,4	59	15,3
1001-3000	30	7,8	58	15,1	88	22,9
3001-<	14	3,6	21	5,5	35	9,1
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 11’da anket yapılan tüketicilerin aylık kira harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık kira harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %61.8’inin aylık kira harcaması 0 TL olduğu bunu takiben, %29.1’inin aylık kira harcaması 1001-3000 TL olduğu. %5.7’sinin aylık kira harcaması 501-1000 TL olduğu, %3.1’inin aylık kira harcaması 3001-< TL olduğu, %0.3’ünün aylık kira harcaması 100-500 TL olduğu görülmektedir. Aylık kira harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %39.2 ile aylık 0 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az değişen grubun ise %0.0 ile 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık kira harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %22.6 ile aylık 0 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %0.3 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur.

Tablo 11. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Kira Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Kira harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	87	22,6	151	39,2	238	61,8
100-500	1	0,3	0	0,0	1	0,3
501-1000	8	2,1	14	3,6	22	5,7
1001-3000	43	11,2	69	17,9	112	29,1
3001-<	5	1,3	7	1,8	12	3,1
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 12’de anket yapılan tüketicilerin aylık ev dışı gıda harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık ev dışı gıda harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %31.9’unun aylık ev dışı gıda harcaması 1001-3000 TL olduğu bunu takiben, %29.1’inin aylık ev dışı gıda harcaması 501-1000 TL olduğu, %20.3’ünün aylık ev dışı gıda harcaması 100-500 TL olduğu, %11.4’ünün aylık ev dışı gıda harcaması 0 TL olduğu, %7.3’ünün aylık ev dışı gıda harcaması 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık ev dışı gıda harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %21.3 ile aylık 1001-3000 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %5.7 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık ev dışı gıda harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %12.7 ile aylık 501-1000 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %1.6 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Konu üzerine, İstanbul ilinde yapılan değerlendirme sonuçları elde edilen sonuçlar ile benzerdir (Dinçer ve ark, 2021).

Tablo 12. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Ev Dışı Gıda Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Ev dışı gıda harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	20	5,2	24	6,2	44	11,4
100-500	28	7,3	50	13,0	78	20,3
501-1000	49	12,7	63	16,4	112	29,1
1001-3000	41	10,6	82	21,3	123	31,9
3001-<	6	1,6	22	5,7	28	7,3
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 13’de anket yapılan tüketicilerin aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %31.9’unun aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcaması 1001-3000 TL olduğu bunu takiben, %29.1’inin aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcaması 501-1000 TL olduğu, %20.3’ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcaması 100-500 TL olduğu, %11.4’ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcaması 0 TL olduğu, %7.3’ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcaması 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %21.3 ile aylık 1001-3000 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %5.7 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler

olmuştur. Aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %12.7 ile aylık 501-1000 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %1.6 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Tablo 13'e göre Covid-19 pandemi süresince alkollü, içecek, sigara harcamalarının 0 olduğu grubun en fazla tüketici sayısına sahip olmasının Covid-19 pandemi süresince alkollü içecek, sigara, tütün tüketiminin azalması ile açıklanmaktadır (Turna ve ark, 2022).

Tablo 13. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Alkollü İçecek, Sigara, Tütün Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	73	19,0	98	25,5	171	44,4
100-500	15	3,9	47	12,2	62	16,1
501-1000	37	9,6	69	17,9	106	27,5
1001-3000	19	4,9	27	7,0	46	11,9
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 14'de anket yapılan tüketicilerin aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcama gruplarına göre ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcama gruplarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %31.9'unun aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 100-500 TL olduğu bunu takiben, %29.9'unun diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 501-1000 TL olduğu, %24.7'sinin aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 1001-3000 TL olduğu, %10.1'inin aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 0 TL olduğu, %3.4'ünün aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %20.5 ile aylık 100-500 TL gelire sahip tüketiciler olurken, en az değişen grubun ise %2.1 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla % orana %11.9 ile aylık 501-1000 TL gelire sahip tüketiciler olurken en az orana ise %1.3 ile 3001-< TL gelire sahip tüketiciler olmuştur. Tablo detaylı incelendiğinde ulaştırma, haberleşme, eğlence vb. harcamalarının 3000-< TL için %3,4 lük orana sahip olması pandemi süresince zorunlu kısıtlama uygulamalarına gidilmesiyle açıklanmaktadır (Güven, 2020).

Tablo 14. Ankete Katılan Tüketicilerin Hanehalkı Aylık Diğer Harcama Grubuna Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	15	3,9	24	6,2	39	10,1
100-500	44	11,4	79	20,5	123	31,9
501-1000	46	11,9	69	17,9	115	29,9
1001-3000	34	8,8	61	15,8	95	24,7
3001-<	5	1,3	8	2,1	13	3,4
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 15’de anket yapılan tüketicilerin günlük su tüketim miktarı ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler günlük su tüketim miktarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %38.4’ünün günlük su tüketim miktarı 1-5 bardak olduğu bunu takiben, %36.1’inin günlük su tüketim miktarı 5-10 bardak olduğu, %14.0’ının günlük su tüketim miktarı 10-15 bardak olduğu, %6.5’inin günlük su tüketim miktarı +15 bardak olduğu, %4.9’unun günlük su tüketim miktarı 0 bardak olduğu görülmektedir. Günlük su tüketim miktarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %24.4 ile günlük 1-5 bardak su tüketim miktarına sahip tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %3.1 ile günlük +15 bardak su tüketim miktarına sahip tüketiciler olmuştur. Günlük su tüketim miktarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %14.0 ile günlük 5-10 bardak su tüketim miktarı sahip tüketiciler olurken en az orana ise %0.8 ile günlük 0 bardak su tüketim miktarı sahip tüketiciler olmuştur. Su tüketimi ve bilinçli tüketici olma arasındaki pozitif ilişkiyle paralel olarak elde edilen sonuçlar ilgili çalışma sonuçları ile benzerdir (Sönmez ve ark,2021).

Tablo 15. Ankete Katılan Tüketicilerin Günlük Su Tüketim Miktarlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Su tüketim miktarı (günlük)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	3	0,8	16	4,2	19	4,9
1-5 bardak	54	14,0	94	24,4	148	38,4
5-10 bardak	51	13,2	88	22,9	139	36,1
10-15 bardak	23	6,0	31	8,1	54	14,0
+15 bardak	13	3,4	12	3,1	25	6,5
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 16’da anket yapılan tüketicilerin aylık et ürünleri harcamaları Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık et ürünleri harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %44.7’sinin aylık et ürünleri harcamaları 1001-3000 TL olduğu bunu takiben, %26.8’inin aylık et ürünleri harcamaları 100-500 TL olduğu, %24.9’unun aylık et ürünleri harcamaları 501-1000 TL olduğu, %3.6’sının aylık et ürünleri harcamaları 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık et ürünleri harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %33.8 ile aylık et ürünleri harcamaları 1001-3000 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %2.9 ile aylık et ürünleri harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık et ürünleri harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %14.0 ile aylık et ürünleri harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.8 ile aylık et ürünleri harcamaları 3000-< TL olan tüketiciler olmuştur. Van ili merkez ilçelerinde ikamet eden tüketiciler beslenme alışkanlıklarında et ürünlerine yer vermektedirler, bu durumda et ürünleri için elde edilen harcama miktarları dikkate alındığında, sonuçların tutarlı olduğu görülmektedir (Anonim, 2022).

Tablo 16. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Et Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Et ürünleri (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
100-500	54	14,0	49	12,8	103	26,8
501-1000	45	11,7	51	13,2	96	24,9
1001-3000	42	10,9	130	33,8	172	44,7
3001-<	3	0,8	11	2,9	14	3,6
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 17’de anket yapılan tüketicilerin aylık süt ürünleri harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık süt ürünleri harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %85.7’sinin aylık süt ürünleri harcamaları 100-500 TL olduğu bunu takiben, %10.4’ünün aylık süt ürünleri harcamaları 501-1000 TL olduğu, %2.9’unun aylık süt ürünleri harcamaları 1001-3000 TL olduğu, %1.0’ının aylık süt ürünleri harcamaları 0 TL olduğu görülmektedir. Aylık süt ürünleri harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %54.4 ile aylık süt ürünleri harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.5 ile aylık süt ürünleri harcamaları 0 TL

olan tüketiciler olmuştur. Aylık süt ürünleri harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %31.4 ile aylık süt ürünleri harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.5 ile aylık süt ürünleri harcamaları 1001-3000 TL olan tüketiciler olmuştur. Süt ürünleri için harcamaların diğer ürün grup harcamalarına göre daha az bir harcama oranına sahip olması anket yapılan tüketici toplumunun temel beslenme alışkanlığında yer alan ürün grupları ile açıklanmaktadır (Kılıç ve ark, 2022).

Tablo 17. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Süt Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Süt ürünleri (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	2	0,5	2	0,5	4	1,0
100-500	121	31,4	209	54,4	330	85,7
501-1000	18	4,7	22	5,7	40	10,4
1001-3000	3	0,8	8	2,1	11	2,9
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 18’de anket yapılan tüketicilerin aylık sebze-meyve harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık sebze-meyve harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %54.6’sının aylık sebze-meyve harcamalarının 100-500 TL olduğu bunu takiben, %32.2’sinin aylık sebze-meyve harcamalarının 501-1000 TL olduğu. %13.0’ının aylık sebze-meyve harcamalarının 1001-3000 TL olduğu, %0.3’ünün aylık sebze-meyve harcamalarının 0 TL olduğu görülmektedir. Aylık sebze-meyve harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %32.7 ile aylık sebze-meyve harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.0 ile aylık sebze-meyve harcamaları 0 TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık sebze-meyve harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %21.9 ile aylık sebze-meyve harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.3 ile aylık sebze-meyve harcamaları 0 TL olan tüketiciler olmuştur. Konu üzerine yapılan benzer çalışmalarda Covid-19 pandemi süresince tüketicilerin meyve-sebze tüketimini artırdıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tepe ve ark, 2022).

Tablo 18. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Sebze- Meyve Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Sebze- meyve (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	1	0,3	0	0,0	1	0,3
100-500	84	21,9	128	32,7	210	54,6
501-1000	37	9,6	87	22,6	124	32,2
1001-3000	22	5,7	28	7,3	50	13,0
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 19’da anket yapılan tüketicilerin aylık içecek-su harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık içecek-su harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %86.5’inin aylık içecek-su harcamalarının 100-500 TL olduğu bunu takiben. %8.8’inin aylık içecek-su harcamalarının 0 TL olduğu, %4.2’sinin aylık içecek-su harcamalarının 501-1000 TL olduğu, %0.5’inin aylık içecek-su harcamalarının 1001-3000 TL olduğu görülmektedir. Aylık içecek-su harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %56.7 ile aylık içecek-su harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.5 ile aylık içecek-su harcamaları 1001-3000 TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık içecek-su harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %29.9 ile aylık içecek-su harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.0 ile aylık içecek-su harcamalarını 1001-3000 TL olan tüketiciler olmuştur. Yapılan benzer bir çalışmada Covid-19 pandemi süresince içecek tüketiminin öneminde meydana gelen artışın içecek su harcamalarında artışa neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Tepe ve ark, 2022).

Tablo 19. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından İçecek-Su Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

İçecek-su (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	22	5,7	12	3,1	34	8,8
100-500	115	29,9	218	56,7	333	86,5
501-1000	7	1,8	9	2,3	16	4,2
1001-3000	0	0,0	2	0,5	2	0,5
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 20’de anket yapılan tüketicilerin aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %36.1’inin aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarının 100-500 TL olduğu bunu takiben, %29.9’unun aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarının 501-1000 TL olduğu, %21.3’ünün aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamaları 0 TL olduğu, %12.2’sinin aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarının 1001-3000 TL olduğu, %0.5’inin aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarının 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %22.6 ile aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.0 ile aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %13.5 ile aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamaları 100-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.5 ile aylık hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) harcamalarını 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Tablo sonuçlarına göre hazır gıda ürünleri için harcamalar 100-500 TL için en yüksek orana sahiptir ancak yapılan benzer çalışmalarda Covid-19 pandemi süresince hazır gıda tüketiminde artışlar olduğu, tüketicilerin bu ürün grubuna daha fazla yöneldiği görülmüştür (Yılmaz ve ark, 2020).

Tablo 20. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Hazır Gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs.) Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Hazır gıda (hazır çorba, paketli yemekler vs) (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	42	10,9	40	10,4	82	21,3
100-500	52	13,5	87	22,6	139	36,1
501-1000	34	8,8	81	21,0	115	29,9
1001-3000	14	3,6	33	8,6	47	12,2
3001-<	2	0,5	0	0,0	2	0,5
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 21’de anket yapılan tüketicilerin aylık ev dışı gıda harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket

yapılan tüketiciler aylık ev dışı gıda ürünleri harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %31.4'ünün aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 1001-3000 TL olduğu bunu takiben, %28.3'ünün aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 501-1000 TL olduğu, %22.1'inin aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 100-500 TL olduğu, %10.9'unun aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 0 TL olduğu, %7.3'ünün aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 3001-< TL olduğu görülmektedir. Aylık ev dışı gıda ürünleri harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %20.3 ile aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 1000-3000 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %5.7 ile aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık ev dışı gıda ürünleri harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %12.7 ile aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 501-1000 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %1.6 ile aylık ev dışı gıda ürünleri harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Araştırma sonuçlarında tüketicilerin ev dışı gıda harcamalarının 1001-3000 TL ile en yüksek grup olması, tüketicilerin Covid-19 süresince ev dışı gıda tüketimine ağırlık vermesi ile açıklanmaktadır (Koşaroğlu ve ark, 2020).

Tablo 21. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Ev Dışı Gıda Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Ev dışı gıda harcamaları(TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	17	4,4	25	6,5	42	10,9
100-500	29	7,5	56	14,5	85	22,1
501-1000	49	12,7	60	15,6	109	28,3
1001-3000	43	11,2	78	20,3	121	31,4
3001-<	6	1,6	22	5,7	28	7,3
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 22'de anket yapılan tüketicilerin aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %44.4'ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarının 0 TL olduğu bunu takiben, %27.3'ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarının 501-1000 TL olduğu, %16.9'unun aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları 100-500 TL olduğu, %11.4'ünün aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarının 1001-3000 TL olduğu görülmektedir. Aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %25.2

ile aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları 0 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %6.8 ile aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları 1001-3000 TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %19.2 ile aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamaları 0 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %3.9 ile aylık alkollü içecek, sigara, tütün harcamalarını 100-500 TL olan tüketiciler olmuştur. Tabloya göre alkollü içecek, sigara, tütün harcaması yapmayan tüketici grubunun %44.4'lük orana sahip olması, pandemi süresince alkollü içecek, sigara, tütün tüketiminde azalmalar olduğu sonucu ile desteklenmektedir (Turna ve ark, 2022).

Tablo 22. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Alkollü İçecek, Sigara, Tütün Ürünleri Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Alkollü içecek, sigara, tütün (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	74	19,2	97	25,2	171	44,4
100-500	15	3,9	50	13,0	65	16,9
501-1000	37	9,6	68	17,7	105	27,3
1001-3000	18	4,7	26	6,8	44	11,4
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 23'de anket yapılan tüketicilerin aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %62.1'inin diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 0 TL olduğu bunu takiben, %21.3'ünün aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 100-500 TL olduğu, %10.6'sının aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 501-1000 TL olduğu, %5.7'sinin aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 1001-3001 TL olduğu, %0.3'ünün aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 3000-< TL olduğu, görülmektedir. Aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %39.7 ile aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 0 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.0 ile diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %22.3 ile aylık diğer (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 0 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.3 ile aylık diğer

(ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) harcamaları 3001-< TL olan tüketiciler olmuştur. Tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun pandemi süresince ulaştırma, haberleşme, eğlence vb. için harcama yapmaması Covid-19 pandemi süresince alınan önlemler kapsamında kısıtlama uygulamalarına uyulması sonucu ile açıklanmaktadır (Güven, 2020)

Tablo 23. Ankete Katılan Tüketicilerin Ürün Gruplarından Diğer Ürünler İçin (ulaştırma, haberleşme, eğlence vb.) Aylık Tüketim Harcamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Diğer harcamalar (TL)	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	86	22,3	153	39,7	239	62,1
100-500	27	7,0	55	14,3	82	21,3
501-1000	19	4,9	22	5,7	41	10,6
1001-3000	11	2,9	11	2,9	22	5,7
3001-<	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 24’de anket yapılan tüketicilerin Covid-19 hastalığını geçirme durumları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler Covid-19 hastalığını geçirme durumları göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %55.3’ünün Covid-19 hastalığını geçirmemiş olduğu, %44.7’sinin ise Covid-19 hastalığını geçirdiği görülmektedir. Covid-19 hastalığını geçirme durumları göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %34.5 ile Covid-19 hastalığını geçiren tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %28.1 ile Covid-19 hastalığını geçirmeyen tüketiciler olmuştur. Covid-19 hastalığını geçirme durumlarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %27.3 ile Covid-19 hastalığını geçirmeyen tüketiciler olurken, en az orana ise %10.1 ile Covid-19 hastalığını geçiren tüketiciler olmuştur. Covid-19 hastalığını geçiren tüketicilerin beslenme alışkanlıkları, Covid-19 hastalığı geçirmeyen tüketicilere göre daha fazla değiştiği sonucu ile benzerdir (Çulfa ve ark. 2021).

Tablo 24. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Hastalığı Geçirme Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Covid-19 hastalığı geçirme durumu	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Hayır	105	27,3	108	28,1	213	55,3
Evet	39	10,1	133	34,5	172	44,7
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 25’de anket yapılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumlarına göre Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumlarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %84.5’inin Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının arttığı, %15.6’sının ise Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artmadığı görülmektedir. Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumlarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %59.3 ile Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaları artan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %3.4 ile Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaları artmayan tüketiciler olmuştur. Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumlarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %25.2 ile Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaları artan tüketiciler olurken, en az orana ise %12.2 ile Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarını artmayan tüketiciler olmuştur. Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişen tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun gıda harcamalarının da arttığı görülmektedir (Kaymaz, 2021).

Tablo 25. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Gıda Ürünleri İçin Harcamalarının Artma Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Gıda ürünleri için harcamalarının artma Durumu	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Hayır	47	12,2	13	3,4	60	15,6
Evet	97	25,2	228	59,3	324	84,5
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 26’da anket yapılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamalarına göre Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler Covid-19 pandemi süresince ev dışında kişi başı ödenen ücret ortalamalarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %43.9’unun Covid-19 pandemi süresince ev dışında kişi başı ödenen ücret ortalamaları 101-500 TL olduğu, %28.3’ünün ise Covid-19 pandemi süresince ev dışında kişi başı ödenen ücret ortalamaları 10-50 TL olduğu, 27.3’ünün Covid-19 pandemi süresince ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 51-100 TL olduğu, %0.5’inin ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 0 TL olduğu görülmektedir. Covid-19 pandemi süresince ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamalarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %29.4 ile ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 101-500 TL olan tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %0.3 ile ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 0 TL olan tüketiciler olmuştur. Covid-19 pandemi süresince ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamalarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %14.5 ile ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 101-500 TL olan tüketiciler olurken en az orana ise %0.3 ile ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamaları 0 TL olan tüketiciler olmuştur. Dündar 2020 tarafından yapılan " Covid-19’un Tüketici Harcamalarına Etkisi " isimli çalışmada pandemi sürecinde ev dışı gıda tüketiminde artışlar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 26. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Her Öğün için kişi Başı Ödenen Ücret Ortalamalarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalaması	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0	1	0,3	1	0,3	2	0,5
10-50	40	10,4	69	17,9	109	28,3
51-100	47	12,2	58	15,1	105	27,3
101-500	56	14,5	113	29,4	169	43,9
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 27’de anket yapılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yeme durumları ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Anket yapılan tüketiciler Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yeme durumlarına göre incelendiğinde; toplamda tüketicilerin yaklaşık %79’8’inin Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yemeyi tercih ettiği, %20.3’ünün ise Covid-19 pandemi

süresince ev dışında yemek yemeyi tercih etmediği görülmektedir. Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yeme durumlarına göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkları en fazla değişen grup %50.9 ile ev dışında yemek yemeyi tercih eden tüketiciler olurken, en az değişen grup ise %11.7 ile ev dışında yemek yemeyen tüketiciler olmuştur. Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yeme durumlarına göre beslenme alışkanlığı değişmeyen gruplar incelendiğinde en fazla orana %28.8 ile ev dışında yemek yemeyi tercih eden tüketiciler olurken en az orana ise %8.6 ile ev dışında yemek yemeyen tüketiciler olmuştur. Tüketicilerin büyük bir çoğunluğu ev dışında yemek yemesine rağmen yapılan benzer çalışmalarda Covid-19 pandemi süresince birçok yiyecek-içecek işletmesinin pandeminin uzun sürmesinden dolayı kapanmaya gittiği görülmüştür (Bilgin ve ark, 2022).

Tablo 27. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Yemek Yeme Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Ev dışında yemek yeme durumu	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Hayır	33	8,6	45	11,7	78	20,3
Evet	111	28,8	196	50,9	307	79,8
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 28’de ankete katılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince ekmek ihtiyacını karşılama durumlarına göre Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının değişim durumu yer almaktadır. Ankete katılan tüketicilerin %79.0’ı covid-19 pandemi süresince ekmek ihtiyacını hazır gıda olarak karşılarken %20.3’ü ekmek ihtiyacını evde yaparak karşılarken, %0.8’i ise her ikisini de kullanarak ekmek ihtiyacını karşılamıştır. Bu oranların Covid-19 süresince beslenme alışkanlığı değişen tüketicilere yansımaları şu şekildedir; Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişen tüketicilerin %50.6’sı ekmek ihtiyacını hazır gıda olarak alırken, %0.3’ü ekmek ihtiyacını her ikisiyle karşılamıştır. Diğer taraftan Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişmeyen tüketicilerin %28.3’ü ekmek ihtiyacını hazır gıda olarak alırken, %0.5’i ekmek ihtiyacını her ikisiyle karşılamıştır. Buradan ankete katılan tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun ekmek ihtiyacını hazır olarak karşıladığı, bu durumun beslenme alışkanlığı değişen ve değişmeyen tüketiciler için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Tüketiciler pandemi süresince daha fazla gıda satın almaya yönelmiştir, bu durumun ekmek tüketimi için de geçerli olduğu görülmüştür (Tepe ve ark, 2022).

Tablo 28. Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Ekmek İhtiyacını Karşılama Durumlarına Göre Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Durumu Değişim Durumu

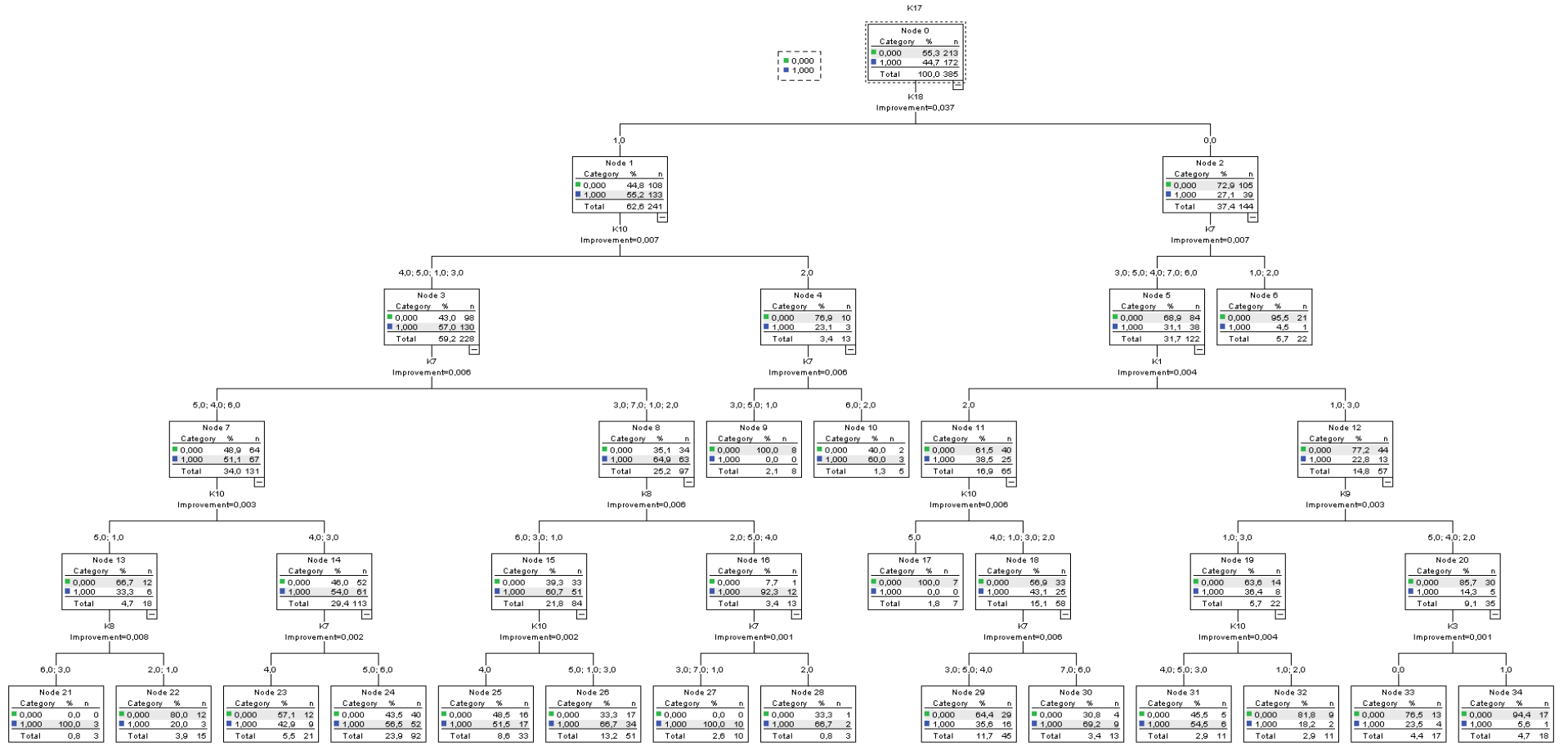
Ekmek ihtiyacını Karşılama	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evde yaptım	33	8,6	45	11,7	78	20,3
Hazır gıda olarak aldım	109	28,3	195	50,6	304	79,0
Her ikisi	2	0,5	1	0,3	3	0,8
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Tablo 29’da Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yemeyi tercih etmeme durumlarına göre ankete katılan tüketicilerin covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının değişim durumu tablo 29’da verilmiştir. Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yemeyi tercih etmeme durumlarına göre en fazla payı %42.1 ile paket servisten hoşlanmama nedeni yer alırken bunu takiben, %21.3’ünün fiyatların yüksek olması nedeni %16.1’inin sağlıklı ve hijyenik olduğu konusunda şüphelerinin olması nedeni, % 11.7’sinin diğer nedeni, %3.4’ünün hizmeti yetersiz bulması nedeni, %3.1’inin ürün çeşidinin sınırlı olması nedeni, %2.3’ünün ise alışkanlığının olmaması nedeni yer almaktadır. Ankete katılan tüketicilerin covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının değişenlerin durumuna genel itibariyle baktığımızda en fazla payı %26.8 paket servisten hoşlanmama nedeni yer alırken, en az payı %1.0 ile alışkanlığın olmama nedeni yer almaktadır. Diğer taraftan ankete katılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının değişmeyenlerin durumuna genel olarak baktığımızda %15.3 ile paket servisten hoşlanmıyorum nedeni yer alırken, en az payı %0.8 ile hizmeti yetersiz buluyorum nedeni yer almaktadır. Buradan ankete katılan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince ev dışında yemek yemeyi tercih etmeme nedenlerinin ekonomik, sağlık, alışkanlık, satıcı firma kaynaklı nedenler ve diğer nedenler olmak üzere birçok alanın etkisinden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Ancak benzer çalışmalarda Covid-19 süresince paket serviste artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bilgin ve ark, 2022). Bu farklılık durumunun ortaya çıkması çalışmanın Van ili tüketicilerine yönelik olmasıyla, ilde ikamet eden tüketicilerin beslenme alışkanlıklarında paket servise alışkan olmama durumu ile açıklanmaktadır.

Tablo 29. Covid-19 Pandemi Süresince Ev Dışında Yemek Yemeyi Tercih Etmeme Durumlarına Göre Ankete Katılan Tüketicilerin Covid-19 Pandemi Süresince Beslenme Alışkanlıklarının Değişim Durumu

Ev dışında yemek yemeyi tercih etmeme nedenleri	0		1		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Fiyatların yüksek olması	28	7,3	54	14,0	82	21,3
Alışkanlığım yok	5	1,3	4	1,0	9	2,3
Sağlıklı olmaması	20	5,2	42	10,9	62	16,1
Ürün çeşidi sınırlı	7	1,8	5	1,3	12	3,1
Paket servisi olması	59	15,3	103	26,8	162	42,1
Hizmet yetersiz	3	0,8	10	2,6	13	3,4
Diğer	22	5,7	23	6,0	45	11,7
Toplam	144	37,4	241	62,6	385	100,0

Şekil 4’de CART analiz sonuçlarımızda; tüketicilerin Covid-19 hastalığına yakalanmasında, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığını değiştirme durumu birinci derecede etkili bir değişkendir. Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığını değiştiren, yeşil kart dışında sosyal güvenceye sahip olan, liseye kadar düzenli bir eğitim hayatı olan ve mesleği devlet memuru, çiftçi ve esnaf olan kişilerin Covid-19 hastalığına yakalanma olasılıklarının yüksek olduğu, eğitim düzeyi yüksek, yaşı 31-50 aralığında olan ve iyi bir sosyal güvence standardına sahip kişilerin ise hastalığa yakalanma olasılıklarının düşük olduğu gözlenmiştir.

Şekil 4. Tüketicilerin Covid-19 hastalığı geçirme durumlarına göre CART modeli

Bağımlı Değişken: Tüketicilerin Covid-19 hastalığı geçirme durumları

K17: Tüketicilerin Covid-19 hastalığı geçirme durumları (Evet:1, Hayır:0)

K18: Pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişimi (Evet:1, Hayır:2)

K10: Tüketicilerin sosyal güvencesi (Sosyal güvencem yok:1, Yeşil kart:2, Özel sigorta:3, SGK:4, Diğer:5)

K7: Tüketicilerin eğitim seviyesi (İlkokul:1, Ortaokul:2, Lise:3, Ön lisans:4, Lisans:5, Y.lisans:6, Diğer:7)

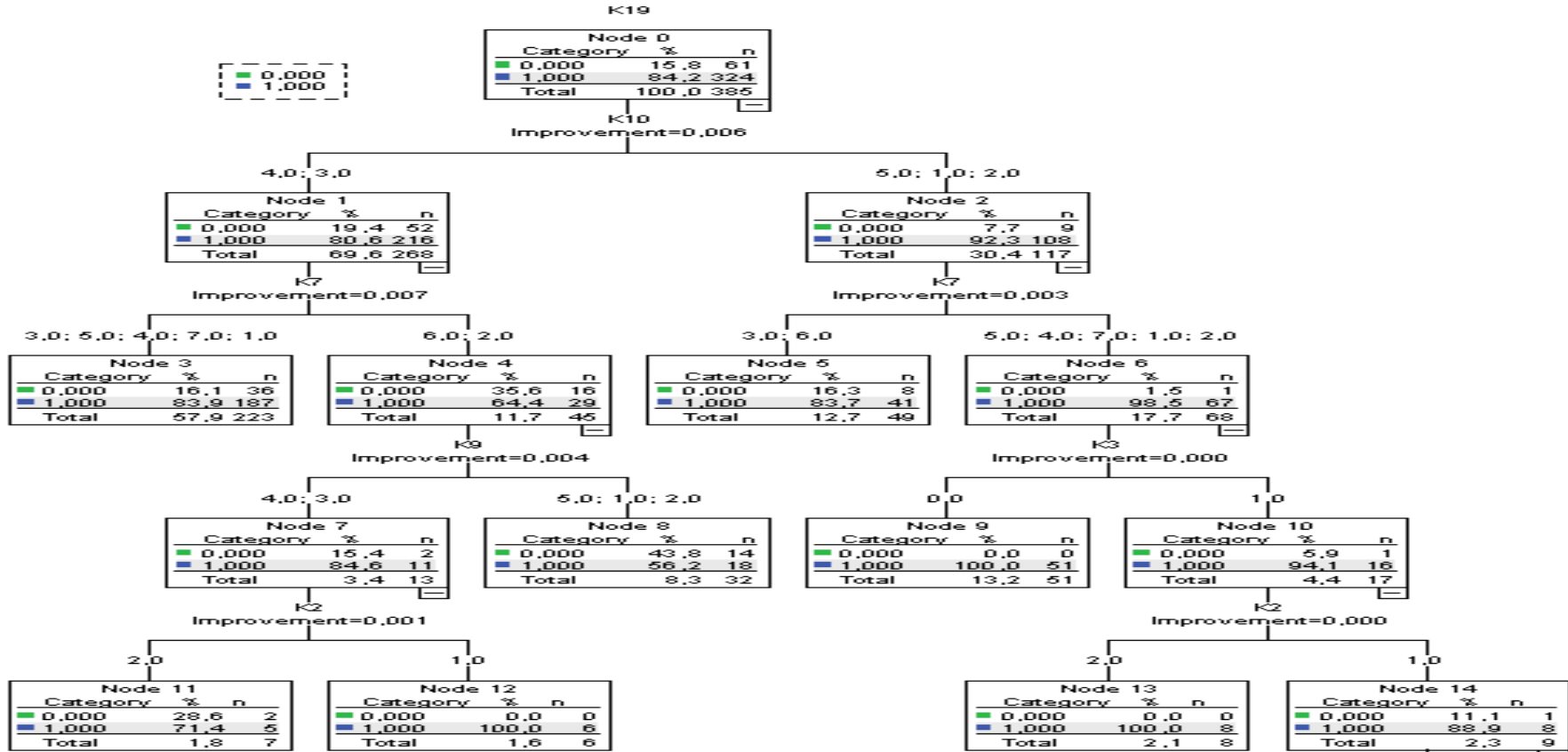
K1: Tüketicilerin yaşı

K8: Tüketicilerin mesleği (İşsiz:1, Devlet memuru:2, Özel sektörlü:3, Çiftçi:4, Esnaf:5, Diğer:6)

K9: Tüketicilerin aylık geliri (Gelirim yok:1, 1000-3000 TL:2, 3001-5000 TL:3, 5001-10000 TL:4, 10001 ve üzeri:5)

K3: Tüketicilerin medeni durumu (Evlü:0, Bekar:1)

Şekil 5’de CART analizinden yola çıkılarak tüketicilerin Covid-19 pandemi sürecinde gıda ürünlerine yapılan harcamalarının artma durumlarında etkili olan birinci değişkenin sosyal güvence standartı olduğu gözlenmiştir. Söz konusu tüketicilerden yeşil kartlı ya da diğer güvence sistemine dahil olan, eğitim seviyesi ilköğretim, ön lisans, doktor ve evli olan erkeklerin Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının arttığı, özel sigorta ve SGK’lı olup ortaokul mezunu ya da yük sek lisans yapmış olan ve geliri 1000-3000 TL ve 1000 TL üstü olan tüketicilerin ise Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarını artırmadıkları belirlenmiştir.

Şekil 5. Tüketicilerin pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumuna göre CART modeli

Bağımlı Değişken: Tüketicilerin pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumları

K19: Tüketicilerin pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artma durumları (Evet:1, Hayır:0)

K10: K10:Tüketicilerin sosyal güvencesi (Sosyal güvencem yok:1, Yeşil kart:2, Özel sigorta:3, SGK:4, Diğer:5)

K7: Tüketicilerin eğitim seviyesi (İlkokul:1, Ortaokul:2, Lise:3, Ön lisans:4, Lisans:5, Y.lisans:6, Diğer:7)

K9: Tüketicilerin aylık geliri (Gelirim yok:1, 1000-3000 TL:2, 3001-5000 TL:3, 5001-10000 TL:4, 10001 ve üzeri:5)

K3: Tüketicilerin medeni durumu (Evlü:0, Bekar:1)

K2:Tüketicilerin cinsiyeti: (Kadın:1, Erkek:2)

Ekonometrik model

Van ilinde Covid-19 pandemi süresince tüketicilerin beslenme alışkanlıklarının değişim durumlarını belirlemek amacıyla oluşturulan binomial probit modeline ait katsayı ve birim (marjinal) etki sonuçları Tablo 30'da verilmiştir. Tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının değişim durumları üzerinde etkili olan değişkenlerin tamamı ekonomik teoriye uygun çıkmıştır. Ancak pandemi süresince gıda ürünleri için harcama artma durumu, Covid-19 hastalığını geçirme durumu, pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücret, pandemi süresince öğün sayısı değişme durumu, pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değiştirme durumu değişkenleri %1 seviyesinde; cinsiyet değişkeni %5 seviyesinde; pandemi süresince kilo değişim durumu ve pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapma durumu değişkenleri ise %10 seviyesinde önemli bulunmuştur.

Pandemi süresince gıda ürünleri için harcama artma durumu, Covid-19 hastalığını geçirme durumu, pandemi süresince öğün sayısı değişme durumu, pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değiştirme durumu, pandemi süresince kilo değişim durumu ve pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapma durumu ile tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişim durumları arasında pozitif bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkeni ve pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücret ile Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişim durumları arasında ise negatif bir ilişki vardır.

Tüketicilerin pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artmasının Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığındaki değişimi arttırdığı, tüketicilerin cinsiyet durumlarına göre kadın tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarındaki değişimin daha az olduğu, Covid-19 hastalığını geçirenlerin beslenme alışkanlıklarının daha fazla değiştiği, pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücretin artması Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında meydana gelen değişimi azalttığı, pandemi süresince öğün sayısı değişen tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarını daha fazla değiştirdikleri, pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değişen tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında meydana değişimin de arttığı, pandemi süresince kilo alımı artan tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarının daha fazla değiştiği, pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapmayı artıran tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıkların da meydana gelen değişimi daha çok arttırdığı gözlemlenmiştir (Tablo 30).

Marjinal etkiler bize bağımsız değişkenin 1 birim arttırılması ile bağımlı değişkende bunun etkisinin nasıl ortaya çıkacağını göstermektedir. Tablo 30' a göre cinsiyet durumları bakımından kadın tüketicilerin erkek tüketicilere oranla Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değiştirme olasılıkları %10 oranında daha azdır. Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaları artan tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında değişim meydana gelme olasılığını % 24 oranında artırmaktadır. Covid-19 hastalığı geçiren tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında değişim yaşama durumu %20 oranında daha fazladır. Covid-19 pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücreti artıran tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişim durumu %1 oranında daha azdır. Covid-19 pandemi süresince öğün sayısı değişen tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değiştirme olasılıkları %14 daha fazladır. Covid-19 pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığı değişen tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değiştirme olasılıkları %14 oranında daha fazladır. Covid-19 pandemi süresince kilo değişimi yaşayan tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişme olasılığı %5 oranında daha fazladır. Covid-19 pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapan tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığı değişim yaşama olasılıkları %7 oranında daha fazladır.

Tablo 30. Probit Model Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Marjinal Etki
Sabit terim	1.63594***	0,59493	
Yaş	0,00250	0,00678	0,00067
Cinsiyet	-0,39645**	0,15782	-0,10665***
Eğitim seviyesi	0,05199	0,06183	0,01398
Hanehalkı sayısı	0,03548	0,03965	0,00954
Aylık gelir	-0,00466	0,05845	-0,00125
Pandemi süresince gıda ürünleri için harcamaya artma durumu	0,89245***	0,21788	0,24007***
Covid-19 hastalığını geçirme durumu	0,73895***	0,15843	0,20478***
Pandemi süresince ev dışında yenilen her öğün için kişi başı ödenen ücret	-0,00276***	0,00120	-0,00074**
Pandemi süresince öğün sayısı değişme durumu	0,53902***	0,15981	0,14500***
Pandemi süresince stres ve kaygının yemek yeme alışkanlığını değiştirme durumu	0,52403***	0,16161	0,14096***
Pandemi süresince kilo değişim durumu	0,20498*	0,10491	0,05514**
Pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapma durumu	0,26649*	0,14253	0,07168**

Not: ***, **, * ==> Önem Seviyesi: 1%, 5%, 10%.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemi süreci hayatın birçok alanını etkisi altına alarak dünya çapında yenileşme süresinin başlamasına neden olmuştur. Bu yenileşme sürecinin etkisinde olan alanlardan biri olan gıda tüketim alışkanlıklarında da farklılıklar görülmüştür. Bu farklılıkların neler olduğu ve süreç olarak devamlılığın nelere yol açacağı mevcut araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Yapılan literatür çalışmasında konu ile ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmüştür ancak Covid-19 süresince tüketici davranışlarında meydana gelen değişiklikler üzerine genel değerlendirmelerin özele indirgenerek il bazlı değerlendirilmesinin henüz Van ilinde araştırılmadığı görülmüştür. Bu çalışma, literatürdeki boşluğun doldurması açısından önemli görülmektedir. Bu önem doğrultusunda tüketici kavramı üzerine yoğunlaşmıştır ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda birçok faktör etkisinde olan tüketici kavramını etkileyen her bir faktör uygun analiz yöntemiyle Covid-19 pandemi süresince gıda tüketimindeki etkileri bazında değerlendirilmiştir. Tüketicinin gerçekleştirdiği ve yine birçok faktörün etkisine açık olan tüketici davranışı kavramı ise konu içeriği bakımından ayrıca ele alınmıştır. Kişisel, sosyal, psikolojik faktörlere göre tüketicilerin Covid-19 pandemi süresince gıda tüketim alışkanlıklarında birçok farklılık görülmüştür. Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında meydana gelen değişimin orta yaş grubunda daha fazla olduğu görülmüştür. Covid-19 hastalık etkisinin yaş gruplarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşan benzer bir çalışma sonucumuzu desteklemektedir (Baran, 2021). Tüketiciler, cinsiyet durumları bakımından değerlendirildiğinde erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha fazla beslenme alışkanlıklarını değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Covid-19 süresince beslenme alışkanlığı değişen erkek tüketici sayısının daha fazla olması bakımından, beslenme değişikliğine yönelik yapılan reklam çalışmalarında cinsiyet faktörünün göz önüne alınması önerilmektedir.

Covid-19 pandemi süresince gıda ürünleri için harcamalarının artması, salgınların meydana geldiği olağanüstü hallerde bile tüketicilerin beslenme ihtiyacını karşılamak zorunda olduklarını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında beslenme ihtiyacının önemi aşikardır. Bu ihtiyacın karşılanması için gıda ürünleri sağlanmalıdır. Bu ürünleri sağlayan tarım sektörünün hayatın durma noktasına geldiği durumlarda bile devam etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. İşletmeler açısından bakıldığında, gıda ürün bazlı işletmelerin bu sonuca göre stratejiler geliştirmeleri önerilebilir (Koçak ve ark, 2023).

Günlük su tüketiminin sağlık açısından öneminin yanısıra Covid-19 salgın hastalığıyla mücadele sürecinde artan öneminden dolayı, su tüketimi ve Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında meydana gelen değişim arasındaki ilişki sonucuna göre ortama üzerinde su tüketim miktarına sahip olan tüketicilerin beslenme alışkanlıklarının daha az değiştiği görülmüştür. Benzer sonuç, beslenme rutinde hazır gıdalara daha az yer veren tüketicilerde de görülmüştür. Aylık gıda ürünleri harcaması fazla olan tüketicilerin, aylık gıda ürünleri harcaması daha az olan tüketicilere göre Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında daha fazla değiştiği görülmüştür. Ekonomik seviyedeki artışın beslenme alışkanlığı üzerine etkisi çalışmasıyla benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar sonucumuzu desteklenmektedir (Dilber ve ark, 2020). Covid-19 hastalığı geçiren tüketicilerin, Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlığında değişim yaşama olasılığı daha fazladır. Yiyecek içecek işletmelerinde, Covid-19 hasta ve hasta yakınları için özel kampanyalar düzenleyerek tüketime teşvik edilerek işletmelere olan talep artırılabilir. Covid-19 hastalığı süresince beslenme alışkanlıklarında meydana gelen değişim, tüketicilerin ev dışında her öğün için kişi başı ödenen ücret ortalamalarını artırmıştır. Covid-19 pandemi süresince gıda ürünlerinde stok yapan tüketiciler için kısıtlamaların geçici olduğu bilgilendirilmesi yapılarak piyasa şoklarının önüne geçilebilir, ihtiyaçlar çevrimiçi alışveriş ile giderilebilir, kaygı düzeyini arttırmadan devletin belirlemiş olduğu kurallara uymaları önerilebilir (Tepe ve ark, 2022). Covid-19 pandemi süresince evden çıkma yasaklarının ve kısıtlamaların tüketim ürünlerine erişimi daraltması tüketicilerin bir kısmını evde ekmek yapmaya teşvik etse de tüketicilerin büyük bir çoğunluğu hazır ekmek tüketimini değiştirmemiştir.

Araştırma sonuçlara göre Covid-19 pandemiyle mücadele için uygulanan sokağa çıkma yasağı ve sosyal mesafe, tüketici davranışlarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Tüm tüketim zamana bağlı ve yere bağımlı hale gelmiştir. Tüketicilerin uzun süre evde zaman geçirmenin etkisiyle Covid-19 pandemi süresince beslenme alışkanlıklarında, değişimlerin meydana geldiği ve bu değişimlerin birçok faktöre bağlı olduğu görülmüştür. Van ili tüketicileriyle yapılan bu çalışma, yetkililere genel değerlendirmeler için rasyonel tahminler sunmasının yanısıra olağanüstü bir salgın durumunda tüketici davranışlarına yönelik alınacak önlemler için fikir oluşturacaktır. Henüz atlatılamamış ve tekrarı öngörülemeyen bir süreç üzerine yapılan bu araştırmanın gerek diğer Türkiye illerine uyarlanarak yapılması gerek dünya çapında farklı alanlara etkisinin neler olduğunun araştırılması, süreç hakkında bilgi düzeyinin artması açısından önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Albayrak A.S. ve Yılmaz, Ö. G. Ş. K., 2009. Veri Madenciliği: Karar Ağacı Algoritmaları ve İMKB Verileri Üzerine Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 14(1) 44-55.
- Ammar, A., Trabelsi, K., Brach, M., Chtourou, H., Boukhris, O., Masmoudi, L., ... ve Hoekelmann, A. (2021). Effects of home confinement on mental health and lifestyle behaviours during the Covid-19 outbreak: Insight from the Covid-19 multicenter study. *Biology of sport*, 38(1), 9-21.
- Anonim, 2022. <https://www.tuik.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 15.03.2023)
- Anonim, 2023b. <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 15.04.2023)
- Anonim, 2023c. <https://vanism.saglik.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 17.04.2023)
- Anonim, 2023d. <https://www.google.com/maps/> (Son Erişim Tarihi, 10.01.2023)
- Anonim, 2021a. <https://www.imf.org/en//imf-and-covid19> (Son Erişim Tarihi, 10.04.2023)
- Anonim, 2023a. https://tr.wikipedia.org/wiki/Covid-19_pandemisi#özellikler (Son Erişim Tarihi, 16.04.2023)
- Anonim, 2023e. <https://www.nufusu.com/ilceleri/van-ilceleri-nufusu> (Son Erişim Tarihi, 05.06.2022)
- Aydın, B. ve Doğan, M., (2020),Yeni koronavirüs (Covid-19) pandemisinin turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*. 6(1),93-115.
- Aytop, Y., Dağ, M. M., & Çetinkaya, S. (2021). Covid-19 sürecinde tüketicilerin gıda güvenliği algısı. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 8(4), 1084-1093.
- Baran, E., ve AlZoubi, D. (2020). Human-centered design as a frame for transition to remote teaching during the Covid-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28(2), 365-372.
- Benli, C., (2021). *Covid-19 ve salgın hastalıklar: Küreselleşmeye etkileri* (Master's thesis, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bilgin, Y. K., ve Neyir Tekeli, H. (2022). Covid-19'un Yiyecek İçecek İşletmelerine Olan Etkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 23(Covid-19 Özel Sayısı), 281-301.
- Çulfa, S., Yıldırım, E., ve Bayram, B, Covid-19 Pandemi Süresince İnsanlarda Değişen Beslenme Alışkanlıkları İle Obezite İlişkisi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*.6(1)135-142.
- Dilber, Abdülkadir, and Fadime Dilber, "Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Bireylerin Beslenme Alışkanlıkları Üzerindeki," *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 8,3 (2020): 2144-2162.
- Diğer, S., ve Kolcu, M. (2021). Covid-19 pandemisinde toplumun beslenme alışkanlıklarının incelenmesi: İstanbul örneği. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 5(2), 193-201.
- Dündar, M. (2020). Covid-19'un tüketici harcamalarına etkisi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu*.

- Eftimov, T., Popovski, G., Petković, M., Seljak, B, K., ve Kocov, D, (2020). Covid-19 pandemic changes the food consumption patterns. *Trends in food science ve technology*. 104, 268-272.
- Erişen, M. A., ve Yılmaz, F. Ö. (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Bireylerin Harcamalarının İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19 (Covid-19 Special Issue), 340-353.
- Görür, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinin Üniversite Öğrencileri ve Akademisyenlerin Yeme Alışkanlıkları ile Gıda Güvenliği Bilgi ve Uygulamalarına Etkisi (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Gujarati, D. N., 2005. Sangeetha (2007). *Basic econometrics*, (4), 304-331.
- Gürel, S., ve Ok, M. A. (2021). COVID-19 salgın sürecinin, sağlık eğitimi alan öğrencilerin beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite ve vücut ağırlıkları üzerine etkisinin saptanması. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 6.
- Güreşçi, M. (2020). Covid-19 Salgınında Türkiye’de Kriz Yönetimi İletişimi: TC. Sağlık Bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 53-65.
- Güven, H. (2020). Covid-19 pandemik krizi sürecinde e-ticarete meydana gelen değişimler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 251-268.
- Jonge, E., Kloppenburg, R., ve Hendriks, P. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on social work education and practice in the Netherlands. *Social Work Education*, 39(8), 1027-1036.
- Kalafat, E., O'Brien, P., Heath, P. T., Le Doare, K., von Dadelszen, P., Magee, L., ... ve Khalil, A. (2021). Benefits and potential harms of Covid-19 vaccination during pregnancy: evidence summary for patient counseling. *Ultrasound in Obstetrics ve Gynecology*, 57(5), 681.
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40(1), 541-573.
- Kaymaz, V. (2021). Covid-19 Enflasyon Sepeti. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (60), 735-753.
- Kılıç, O., ve Eryılmaz, G. A. (2022). Covid-19 Sürecinde Tüketicilerin Tarım Ve Gıda Ürünü Tercihleri: Samsun İli Örneği, Türkiye. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 72-78.
- Koşaroğlu, Ş. M., Ünal, E. A., & Yalman, İ. N. (2020). Covid-19 salgınının tüketicilerin talep yapısı üzerindeki etkileri. *Econder International Academic Journal*, 4(2), 479-503.
- Kumari, A., Ranjan, P., Vikram, NK, Kaur, D., Sahu, A., Dwivedi, SN., ve Goel, A. (2020). Covid-19 salgını sırasında yaşam tarzıyla ilgili davranışlardaki değişiklikleri değerlendirmek için kısa bir anket. Diyabet ve Metabolik Sendrom: Klinik Araştırmalar ve İncelemeler .14 (6), 1697-1701.
- Lee, S. (2022). Corporate social responsibility and Covid-19: Research implications. *Tourism Economics*, 28(4), 863-869.
- Mohamed, A., Abdel-Aty A., 2001. Using Ordered Probit Modeling to Study The Effect of ATIS on Transit Ridership. *Transportation Research Part C* (9), 265-267.
- Murphy, J., Vallières, F., Bentall, RP, Shevlin, M., McBride, O., Hartman, TK, ... ve Hyland, P. (2021). İrlanda ve Birleşik Krallık'ta Covid-19 aşısı tereddütü ve direnci ile ilişkili psikolojik özellikler. *Doğa iletişimi* , 12 (1), 29.

- Newbold, P., Carlson, W., ve Thorne, B. (1995). *Statistic For Business and Economics*, by Prentice-Hall, Inc, NJ.
- Özlem, A., ve Mehmet, N. (2020). Covid-19 Pandemi Kilitlenmesi Sırasında Yeme Alışkanlıkları Değişiyor. *Estüham Halk Sağlığı Dergisi*.5,169-177.
- Paslıklıç, E.,(2021). Covid-19 pandemi sürecinde ev ortamında çalışmanın bireylerin yeme davranışları ve fiziksel aktivite düzeylerine etkisi (Master's thesis. Biruni Üniversitesi).
- Ranjan, R., Sharma, A., ve Verma, M. K. (2021). Characterization of the Second Wave of Covid-19 in India. *MedRxiv*, 2021-04.
- Russell, MW, Moldoveanu, Z., Ogra, PL ve Mestecky, J. (2020). Covid-19'da mukozal bağışıklık: SARS-CoV-2 enfeksiyonunun ihmal edilmiş ancak kritik bir yönü. *İmmünolojide Sınırlar* , 11 , 3221.
- Saltekin, A., Pandemi sürecinde yetişkin bireylerin covid-19 korkusu, sağlıklı yaşam davranışları ile beslenme bilgi düzeylerinin belirlenmesi.
- Samancı, M. (2020). Küresel Bir Salgın: Covid-19. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 6-11.
- Sheth, J., (2020). Covid-19'un tüketici davranışlarına etkisi: Eski alışkanlıklar geri mi dönecek yoksa ölecek mi? *İş araştırmaları dergisi*. 117, 280-283.
- Sönmez, N. N., ve Beyhan, Y. (2021). Covid-19: Beslenme stratejileri, kılavuzlar ve öneriler. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 159-171.
- Şirin, H., ve Özkan, S. (2020). Dünyada Ve Türkiye’de Covid-19 Epidemiyolojisi. *Kulak Burun Boğaz Ve Baş Boyun Cerrahisi*, 28(2).
- Tepe, F., Özer, C., Salalı, H. E., ve Demirbaş, N. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinde Tüketicilerin Gıda Alışveriş Davranışlarındaki Değişim: Bursa ve Eskişehir İlleri Örnekleri. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 8(01), 24-30.
- Turna, Ö. G. Y., Eşmen, Ö. G. D. S., ve Biçer, Ö. G. İ. (2022). Sigara ve Alkol Tüketimi ile Covid-19 İlişkinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Journal of Health and Social Welfare Research*, 4(2), 144-152.
- Turunç, Ö., ve Yetkin, D. G., (2020). Covid-19 Kaynaklı Pandemi Döneminde Tüketici Davranışları: Parekendeci Markalı Ürünler Üzerine Bir Lee, HS ve Kim, JH (2021). Covid-19 nedeniyle gıda tüketim davranışının analizi: MZ nesline odaklanma. *Dijital Yakınsama Dergisi*.19 (3), 47-54.
- Türe, M., Kurt I. ve Kurum, A.T., 2008. Comparing Performances Of Logistic Regression, Classification And Regression Tree And Neural Networks For Predicting Coronary Artery Disease. *ExpertSystems With Applications*, 34(1) 1525
- Uzdil. Z., Seda. K. A. Y. A., ve Çakıroğlu. F. P. Evaluation Of Nutritional Habits Of University Students: A Cross-Sectional Study During The Covid-19 Pandemic. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 9(1), 10-18.
- Yılmaz, E. S., ve Mutlu, H. M. Online Market Alışverişinin (Kuru Gıda, Yaş Meyve Sebze Ve Paketli Gıda Ürünleri Vb.) Benimsenmesi: Covid-19 Anksiyetesinin Düzenleyici Rolü. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19 (Covid-19 Special Issue), 486-505.
- Yohannes, Y. and Hoddinott, J., 1999. *Classification and Regression Trees: An Introduction* International Food Policy Research Institute, 2013.

- Yunus Sarıyıldız, A., Paşaoğlu, M. T., ve Yılmaz, M. E. (2021). Türkiye, Çin, ABD, Fransa Sağlık Sistemleri ve Covid-19 Politikaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 314-327.
- Zheng Y., Yan, H., Chen, Z., Newman, C., Quinn, J.R., Dötz, F. and Facchetti, A., 2009. A High-Mobility Electron-Transporting Polymer For Printed Transistors. *Nature*, 457(7230) 5-20.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Şeima Özarslaner
Doğum tarihi:	
Doğum Yeri:	
Uyruğu:	
Adres:	
Tel:	
E-mail:	
Eğitim	
Lise:	
Lisans:	Iğdır Üniversitesi, Ziraat Fakültesi
Yüksek lisans:	Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Politikası ve Yayın Anabilim Dalı (2019)
Doktora:	
Yabancı Dil Bilgisi	
İngilizce:	İyi